

Master Thesis opleiding Media & Journalistiek
Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Onderwerp : 'Van onze correspondent', een onderzoek naar de Nederlandse
buitenlandcorrespondent
Door : Mw. S. Verduijn, 282853
Datum : Rotterdam, 31 augustus 2005
Begeleider : Dr. B.C.M Kester
2^e Lezer : Prof.dr. H.J.G. Beunders
Cijfer : 8

'Van onze correspondent'

Een onderzoek naar de
Nederlandse buitenlandcorrespondent

Door Stasja Verduyn (282853)
Begeleidend docent: Bernadette Kester
september 2005 / BK1

Voorwoord

Met deze thesis sluit ik de masteropleiding Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam af.

Ik heb de laatste maanden hard gewerkt en ik heb geprobeerd om van mijn masterthesis ook een 'masterpiece' te maken. Ik ben aan velen dank verschuldigd die mij tijdens de afgelopen periode gesteund hebben op praktische en morele wijze. Ten eerste wil ik Bernadette Kester bedanken. Zij heeft mij tijdens het hele proces begeleid en haar praktische aanwijzingen, verbeteringen en literatuurtips waren een grote hulp. Daarnaast wil ik graag mijn familie, vriend en huisgenoten bedanken die op momenten waarop ik het niet meer zag zitten mij bemoedigden met opbeurende woorden, een ontspannend gesprek of een kopje koffie.

Tenslotte dank ik God, mijn Vader, voor de capaciteiten, mogelijkheden en kracht die Hij mij gegeven heeft om een universitaire studie te voltooien.

Stasja Verduyn

Rotterdam, september 2005

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Nieuws	8
§2.1 Nieuws.....	8
§2.2 Proces van nieuws	9
§2.3 Culturele invloed op selectie van nieuws.....	10
§2.4 Selectie en gatekeeping	12
3. Onderzoek naar journalisten en buitenlandcorrespondenten	14
§3.1 Nederlands onderzoek	14
§3.2 Buitenlands onderzoek	15
§3.3 De Nederlandse journalist	16
§3.4 Verschil journalist en buitenlandcorrespondent.....	16
3.4.1 Typen buitenlandse verslaggevers	18
3.4.2 Freelancen	19
3.4.3 Spreiding buitenlandcorrespondenten.....	19
4. Profiel van de Britse en Amerikaanse buitenlandcorrespondent	22
§4.1 Sociale positie	22
§4.2 Gezinssituatie	25
§4.3 Taalvaardigheid.....	27
§4.4 Kwaliteit van buitenlands nieuws	28
5. De toekomst van de buitenlandcorrespondent	30
§5.1 Lagere prioriteit internationaal nieuws vormt bedreiging.....	30
§5.2 Economische druk verandert traditionele verslaggeving	32
§5.3 Buitenlands nieuws wordt lokaal nieuws	33
§5.4 Nieuwe typen buitenlandcorrespondenten door nieuwe technologie.....	34
6. Probleemstelling, deelvragen, hypothesen	38

7. Onderzoeksoptzet & Verantwoording	41
§7.1 Verantwoording en toelichting te gebruiken methoden	41
§7.2 Populatie en representativiteit populatie	42
§7.3 Gegevens met betrekking tot sociale positie	43
§7.4 Gegevens met betrekking tot taalvaardigheid en rolperceptie	44
8. Analyses	45
§8.1 Demografische gegevens en dienstverband	45
§8.2 Sociale positie	47
§8.3 Taalvaardigheid.....	49
§8.4 Gezinssituatie	49
§8.5 Taakopvatting, selectie van nieuws en brongebruik	50
§8.6 Carrière.....	52
§8.7 Spreiding Nederlandse correspondenten.....	52
9. Conclusie	55
10. Bibliografie	60
Appendix A: Enquête	62

1. Inleiding

In een wereld waarin geen grenzen meer lijken te bestaan, spelen de media een grote rol. De tijd waarin we alleen nog op de hoogte waren van wat er zich in onze woonplaats afspeelde, ligt ver achter ons. De situatie waarbij grenzen onder invloed van de media wegvallen, wordt door de Canadese wetenschapper Marshall McLuhan ook wel *global village* genoemd. De wereld is volgens McLuhan in een dorp veranderd waarin de massamedia ervoor zorgen dat tijd en plaats geen rol meer spelen en mensen op mondiale schaal kunnen communiceren.¹ Men zou haast denken dat McLuhan over voorspellende gaven beschikte, want hij noemde dit concept al in 1959, nog lang voor de komst van het Internet.

Een praktijkvoorbeeld van deze grenzenloosheid, is het Nederlandse journaal. In zeer compacte vorm, in twintig minuten, krijgt de Nederlandse bevolking een selectie van de nationale en internationale hoogte- en dieptepunten van die dag voorgeschoteld. Ook hoeven we de krant maar open te slaan en zowel het nationale als het internationale nieuws is te lezen, vaak voorzien van foto's om het gebeurde dichterbij te brengen. Volgens Cebuco, de marketing organisatie van de Nederlandse dagbladen, viel in 2004 bij zeven van de tien Nederlandse huishoudens een krant in de bus. Daarnaast wordt de krant door een kwart van de huishoudens nog aan iemand anders buiten het gezin gegeven.² De krant wordt dus, ondanks dalende oplagecijfers, nog steeds goed gelezen. Het werk van binnenlandse en buitenlandse correspondenten, die ons van het nieuws voorzien is dus nog steeds van groot belang.

In deze masterthesis staat het (internationale) nieuws centraal en in het bijzonder de positie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Alhoewel veel bekend is over de 'doorsnee' Nederlandse journalist, weten we nog maar weinig over de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Deze gespecialiseerde verslaggever voorziet, naast de internationale persbureaus zoals Reuters en Associated Press, de Nederlandse kranten van het buitenlandse nieuws. Het bestaan van de buitenlandcorrespondent spreekt menigeen tot de verbeelding en het beroep wordt dan ook vaak voorzien van een romantisch tintje. Het wonen en werken in een ander land en soms een andere cultuur zou onvoorspelbaar, belangrijk en spannend zijn. In dit onderzoek richt ik mij niet op het bestaan van, maar op de persoon en de sociale positie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Relevante variabelen hierbij zijn opleiding,

¹ http://nl.wikipedia.org/wiki/Global_village [13 januari 2005].

² http://cebuco.bit-ic.nl/cms/data/images/16/Persbericht_18112004.pdf [13 januari 2005].

carrière, ervaring, ambities en idolen. Daarnaast wil ik de samenstelling van de beroepsgroep van de buitenlandcorrespondent in kaart brengen door te onderzoeken hoe bijvoorbeeld de verdeling man-vrouw is.

Pamela Shoemaker laat in haar gatekeeping theorie zien dat een journalist een zogenaamde gatekeeper (poortwachter) is. Binnen een organisatie neemt een gatekeeper beslissingen over het gebruik van bronnen en het perspectief waaruit een onderwerp belicht wordt. Ook selecteert hij het wat wel of niet nieuwswaardig is. Welke keuzes een journalist maakt, wordt volgens Shoemaker onder andere beïnvloedt door de rolperceptie, het socialisatieproces van de journalist bij de nieuwsorganisatie, maar ook door de persoonlijke achtergrond van de journalist. De organisatie en de persoonlijke achtergrond zijn dus van invloed op de selectie van nieuws. Ook de culturele achtergrond speelt een rol in de constructie van nieuws. De buitenlandcorrespondent is, net zoals de ‘doorsnee’ journalist, een gatekeeper.

Wij vormen ons een beeld van een land of cultuur dat deels beïnvloedt wordt door de berichtgeving van de buitenlandcorrespondent. Daarom is het van belang te weten wat de persoonlijke achtergrond van een correspondent is en in welke mate dit zijn berichtgeving beïnvloedt. Dit in oogschouw nemend is het te betreuren dat er in Nederland nog weinig bekend is over de Nederlandse buitenlandcorrespondent.

Het doel van deze masterthesis is dan ook het in kaart brengen van de Nederlandse buitenlandcorrespondent, zijn sociale positie en de beroepsgroep waartoe hij behoort.

De probleemstelling die aan dit onderzoek ten grondslag ligt, luidt dan ook:” Wie is de Nederlandse buitenlandcorrespondent?” Met een profielschets van de Nederlandse buitenlandcorrespondent kunnen vervolgens twee vragen beantwoord worden.

1) Waarin verschilt de buitenlandcorrespondent van de ‘doorsnee’ journalist?

Mark Deuze heeft in 2002 een profielschets gemaakt van de Nederlandse journalist. Aan de hand van de profielschets samengesteld door Deuze kunnen we vaststellen wat de verschillen zijn tussen de Nederlandse ‘doorsnee’ journalist en de Nederlandse buitenlandcorrespondent.

2) Heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent dezelfde kenmerken en achtergrond als de Amerikaanse?

In de Verenigde Staten heeft Stephen Hess in 1996 na uitgebreid onderzoek een karakterschets gemaakt van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent. De karakterschets van

de Amerikaanse en de Nederlandse correspondent kunnen dus na dit onderzoek vergeleken worden.

Mijn masterthesis is als volgt opgebouwd. Na de inleiding, volgt het theoretisch kader waarin ik de reeds bestaande theorieën op het gebied van nieuws in het algemeen, gatekeeping, journalistiek, buitenlandse berichtgeving en buitenlandcorrespondenten zal behandelen. Vervolgens wordt in het zesde hoofdstuk de probleemstelling van deze thesis uitgewerkt in een aantal hypothesen met bijbehorende deelvragen. Hierna zal worden uitgelegd met welke methoden de hypothesen getoetst zullen worden. De verkregen gegevens worden geanalyseerd in het achtste hoofdstuk. Tenslotte zal ik mijn conclusies presenteren.

Verder is het goed te melden dat er om de leesbaarheid van deze masterthesis te vergroten, is gekozen om de buitenlandcorrespondent in de mannelijke vorm te benoemen. Waar hij wordt geschreven, wordt ook de vrouwelijke buitenlandcorrespondent bedoeld. Daarnaast hebben, met name grote gedeeltes van het theoretisch kader, betrekking op alle typen journalisten inclusief de buitenlandcorrespondent.

2. Nieuws

Alvorens in te gaan op de bijzonder positie van de buitenlandcorrespondent, is het belangrijk een goed beeld te vormen van wat nieuws precies is en aan welke voorwaarden een feit moet voldoen voordat het nieuwswaardig genoemd kan worden. Vervolgens richt ik mij op de invloed van internationaal nieuws en welke processen een rol spelen in de productie van nieuws. Er zal met name nader in worden gegaan op het gatekeeping proces.

§2.1 Proces van nieuws

Voordat men van nieuws kan spreken, moeten er volgens de invloedrijke Amerikaanse schrijver en journalist Walter Lippmann een aantal zaken aan de orde zijn: uiteraard moet er sprake zijn van een gebeurtenis. Maar die gebeurtenis moet openbaar zijn of openbaar worden gemaakt. Zodra er van deze openbare gebeurtenis verslag wordt gedaan, is er sprake van nieuws.³ Herbert J. Gans geeft in zijn werk *Deciding what's news (1979)* de volgende definitie van nieuws: 'I view news as information which is transmitted from sources to audiences, with journalists – who are both employees of bureaucratic commercial organizations and members of a profession – summarizing, refining and altering what becomes available to them from sources in order to make the information suitable for their audiences.'⁴ In deze masterthesis zal deze definitie van nieuws worden gebruikt. In Gans' definitie komt namelijk duidelijk naar voren dat de journalist niet onafhankelijk is, maar deel uitmaakt van een journalistieke cultuur. Er wordt een zekere druk uitgeoefend door aan de ene kant het publiek en hieraan verbonden de adverteerders. Aan de andere kant wordt er ook druk uitgeoefend door de bronnen van de journalist. Het publiek en de bronnen hebben een zekere machtspositie om de journalist, maar ook de nieuwsorganisatie waarvoor hij werkt financieel te benadelen of imagoschade toe te doen. De nieuwsorganisatie waarvoor een journalist werkzaam is, is in grote mate financieel afhankelijk van adverteerders. Aangezien het voor adverteerders vanzelfsprekend interessant is om in een medium te adverteren, dat een groot publiek kent, is de journalist genoodzaakt nieuws te brengen waarin een groot gedeelte van publiek geïnteresseerd zal zijn. In die zin spelen adverteerders en daarmee samenhangend het publiek voor een grote druk op de journalist. Aan de andere kant kan een bron, wanneer er

³ Lippmann, Walter in Tumber, Howard, 'News; a reader' (Oxford 1999) 5-10.

⁴ Gans, Herbert J. in Tumber, Howard, 'News; a reader' (Oxford 1999) 235-248.

geen positief verslag wordt gedaan van een gebeurtenis, een volgende keer weigeren informatie te geven. Zonder bron is er geen nieuws.

§2.2 De invloed van buitenlandse berichtgeving

Verschillende studies wijzen uit dat buitenlandse berichtgeving van invloed is op de buitenlandse politiek van een land. Cyrus Vance, minister van Buitenlandse Zaken onder president Jimmy Carter, zegt in een interview over de invloed die de media op de politiek heeft: "It has become obvious, in conducting foreign policy, that the press plays a critically important role. The press can either make or break a foreign policy initiative."⁵ Maar er zijn ook voorbeelden te noemen van meer recente gebeurtenissen waar de invloed van de media op de buitenlandse politiek aanwezig is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het besluit van Bush in 1992 om troepen naar Somalië te sturen. De minister van Buitenlandse Zaken op dat moment, Lawrence Ealeburger, geeft eerlijk toe: "I will tell you quite frankly television had a great deal to do with President Bush's decision to go in the first place, and I will tell you equally frankly, I was one of those two or three that was strongly recommending he do it, and it was very much because of the television pictures of these starving kids, substantial pressures from the Congress that come from the same source, and my honest belief that we could do this, do something good at not too great a cost and, certainly, without any great danger of body bags coming home."⁶ Hoewel dit een extreem voorbeeld is, kunnen we stellen dat de media een grote rol spelen in de buitenlandpolitiek van een land.

De massamedia vervullen volgens Patrick O'Hefferman een aantal belangrijke functies in het beleid en de uitvoering van de Amerikaanse buitenlandse politiek. Ten eerste functioneren zij als bron van nuttige informatie voor het nemen van politieke beslissingen. Ten tweede hebben de massamedia invloed op de politieke agenda van het eigen land en andere landen; zij dienen hierin als 'agenda setter'. Ten derde worden zij gebruikt door politici om hun boodschap te verspreiden. De wijze waarop een boodschap door de media wordt verspreid is van grote invloed op de wijze waarop het publiek over een gebeurtenis of land denkt. Hierdoor hebben de media een bepaalde politieke invloed of macht. Tenslotte worden de media ook gebruikt door allerhande organisaties en niet-gouvernementele instellingen.⁷ Naast het beïnvloeden van

⁵ O' Hefferman, Patrick, *Mass Media and American foreign policy; insider perspectives on global journalism and the foreign policy process* (Verenigde Staten 1991) 37.

⁶ Hess, Stephen, *International News and Foreign Correspondents* (Washington 1996) 2.

⁷ O' Hefferman, Patrick, *Mass Media and American foreign policy; insider perspectives on global journalism and the foreign policy process* (Verenigde Staten 1991) 37-58.

de buitenlandse politiek van een land kan buitenlands nieuws ook de kennis, perceptie en houding van het publiek ten opzichte van een land beïnvloeden en vormen.⁸

§2.3 Culturele invloed op selectie van nieuws

Ervan uitgaande dat buitenlands nieuws de kennis en perceptie van het publiek ten opzichte van een land beïnvloedt, is het ook van belang te weten dat een groot aantal onderzoekers van mening is dat de Westerse media ethnocentrisch zijn. Dit houdt in dat de media vooral gericht zijn op de eigen geografische omgeving. Het rijke westen is het centrum en de periferie wordt gevormd door tweede en derdewereldlanden. William Graham Sumner heeft het begrip ethnocentrisme geïntroduceerd en geeft hiervan de volgende definitie: "Ethnocentrisme is de technische naam voor de manier van kijken waarbij de eigen groep het centrum van alles is, en alle anderen onder verwijzing dááaraan gemeten en beoordeeld worden. Gebruiken lopen daar parallel mee, en regelen zowel de relatie naar binnen als naar buiten. Iedere groep voedt de eigen ijdelheid en trots, scheidt op dat ze superieur is, prijst de eigen godheden hemelhoog, en kijkt met minachting neer op outsiders. Iedere groep denkt dat haar eigen gebruiken de enig juiste zijn, en als zij vaststelt dat andere groepen andere gebruiken hebben, roepen deze haar verachting op."⁹

Het voorgaande zou impliceren dat dit zogenaamde ethnocentrisme ook naar voren zou moeten komen in de nieuwsberichten over derdewereldlanden in de Westerse media. Galtung en Ruge hebben dit onderzocht. De buitenlandredacteuren van vier dagbladen in Oslo hebben aangegeven hoe nieuwswaardig bepaalde berichten uit derdewereldlanden waren. Ook is er een inhoudsanalyse gedaan van de berichtgeving over verschillende crises in Kongo, Cuba en Cyprus. Galtung en Ruge concludeerden dat de meerderheid van de meest actuele nieuwsberichten van een klein aantal internationale persbureaus afkomstig waren. Ook onderscheidde zij een twaalftal factoren die een gebeurtenis 'nieuwswaardig' zou maken.

Ten eerste moet een gebeurtenis kortgeleden plaatsgevonden hebben om in de verslaggeving opgenomen te worden. Daarnaast moet de schaal en de intensiteit van de gebeurtenis dusdanig zijn dat het de moeite van het noteren waard is. Ten derde en vierde moet de gebeurtenis duidelijk en betekenisvol zijn. Betekenisvol houdt in dit geval in dat het relevant moet zijn en cultureel nabij. Men moet zich kunnen inleven in de situatie en dus een grote mate van herkenbaarheid bezitten. Een vijfde factor is overeenstemming; wat inhoudt dat het gebeurde

⁸ Wu, Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 517-532.

⁹ Sumner in van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan de Rijn, 2002) 218.

in principe te verwachten zou moeten zijn. Van Ginneken legt uit: “Eigenlijk is ‘nieuws’ dus iets ‘ouds’, omdat het overeenkomt met wat men verwacht dat zal gebeuren - en als ze te zeer van de verwachting afwijken, zullen ze niet worden opgemerkt.”¹⁰ Een schijnbaar tegenstrijdige factor is juist onverwachtheid. De meest onverwachte, rare en zeldzame zaken hebben de meeste kans gepubliceerd te worden als het maar betekenisvol is. Continuïteit is een volgend aspect. Het vervolg op een gebeurtenis dat al eens in de krant is verschenen, wordt meestal nieuwswaardig genoemd. De samenstelling van nieuwsberichten, of de afwisseling hiervan speelt een andere belangrijke rol. Dagbladen proberen een zo aantrekkelijk mogelijke mix van berichten aan te bieden en als er teveel buitenlands nieuws is, is een bericht niet de moeite van het publiceren waard en wordt het terzijde gelegd. Een veelgehoorde andere reden voor het negeren van een buitenlands nieuwsbericht is wanneer er geen elite landen of elite personen in voorkomen. Het nieuws moet de lezer op de een of andere manier persoonlijk raken en dat doet het alleen als er ‘bekende’ landen of mensen in worden genoemd en men zich ermee kan identificeren. De uitspraak ‘slecht nieuws is goed nieuws’ bleek eveneens op te gaan voor de selectie van nieuws. Slecht nieuws is meestal nieuwswaardig. Galtung en Ruge hebben met hun studie bijgedragen aan het achterhalen van de mate van gekleurdheid en ethnocentrisme in berichtgeving.¹¹

Een aanvulling op de bevindingen van Galtung en Ruge zijn de zeven geboden voor de buitenlandjournalist. De geboden zijn samengesteld door Anneke van Ammelrooy, een Nederlandse buitenlandcorrespondente die vorig jaar is teruggekeerd uit Irak. Ze zijn gepubliceerd in de *Journalist* van 11 april 1988. De regels geven op een ironische, maar duidelijke wijze weer hoe de culturele en privé achtergrond van de journalist bijdraagt aan ‘verborgen codes’ in het vak van buitenlandcorrespondent. Een korte samenvatting: buitenlands nieuws heeft in veel gevallen slechts een politieke achtergrond nodig om nieuwswaardig te zijn. Alleen officiële woordvoerders mogen aangehaald worden en er mag in geen geval een eigen interpretatie gegeven worden. Een simpele versie van conflictschema's is voldoende. Door termen als arm-rijk, stad-platteland of zwart-blank te noemen, is het voor de lezer duidelijk. Van Ammelrooy zegt verder:” Het buitenlandse nieuws hoeft niet gecheckt, ter plekke gecontroleerd te worden, al is het wel prettig als VIP's toevallig onder je raam worden vermoord. Maar van het streven naar levensechtheid moet je geen halszaak maken. Bedenk, een goede journalist is hij die weet te suggereren dat een ander

¹⁰ Ginneken, Jaap van, *De schepping van de wereld in het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan de Rijn 2002) 33.

¹¹ Galtung en Ruge in Tumber, Howard, ‘News; a reader’ (Oxford 1999) 21-31.

er met zijn neus bovenop heeft gestaan.” Voorts is het verstandig om eventueel censuur te accepteren.¹²

Uit het voorgaande blijkt dat de objectiviteit van de media een illusie is. Ook is het nog de vraag of het voorkomen van culturele codes in berichtgeving mogelijk dan wel nodig is. Het is echter wel belangrijk dat het Nederlandse publiek zich bewust is van het bestaan van deze culturele codes.

§2.4 Selectie en gatekeeping

Er zijn verschillende processen die een rol spelen in de selectie en productie van nieuws. Hiervoor is beschreven welke invloed de culturele achtergrond van een Westerse journalist heeft op zijn berichtgeving. Een ander proces dat een rol speelt in de selectie en productie van nieuws is het gatekeepingproces. Coser, Kadushin en Powell geven in 1982 de volgende definitie van gatekeeper (poortwachter):” People, who by virtue of their position in an organisation, operate sluice gates for ideas, deciding which will be offered and what will be excluded.”¹³ Deze definitie is ook van toepassing op het gatekeepingproces van een nieuwsorganisatie en de rol die de buitenlandcorrespondent hierin speelt. In onderstaand model van Pamela Shoemaker, een internationaal bekende onderzoeker op het gebied van gatekeeping, is te zien op welke wijze het gatekeepingproces plaats vindt binnen een (nieuws)organisatie.

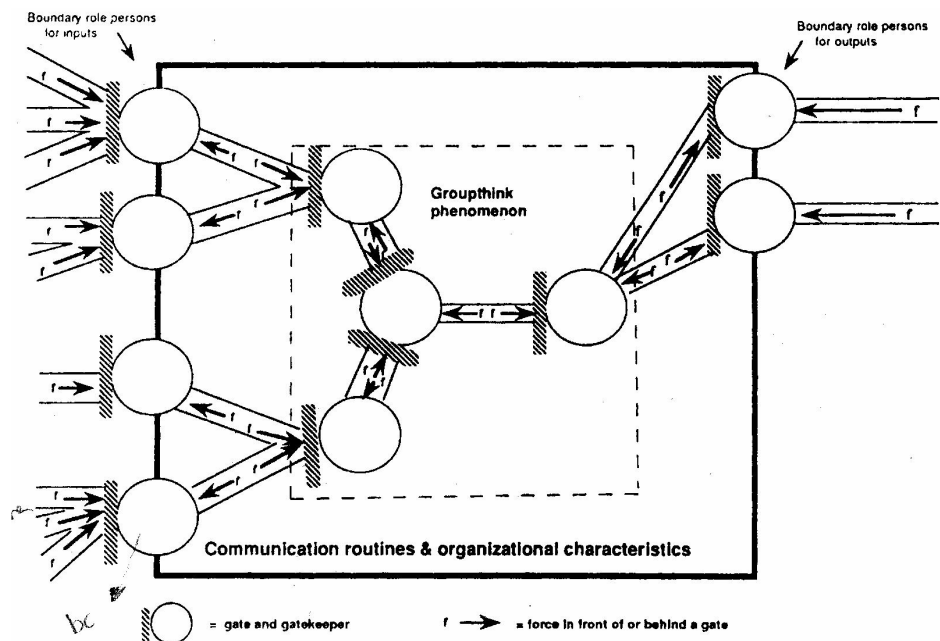

Fig. 1 Gatekeeping-model binnen een organisatie volgens Pamela Shoemaker.

¹² Servaes, Jan en Tonnaer, Clement, *De nieuwsmarkt* (Groningen 1992) 16-17.

¹³ Coser, L.A., Kadushin, C. en Powell, W.W., *Books: The culture and commerce of publishing* (New York 1982) 4.

De krachten (forces) aan de linkerkant van het model worden gevormd door de bronnen van de journalisten en correspondenten. De eerste gatekeepers binnen de nieuwsorganisatie zijn dus de journalisten, redacteuren, en buitenlandcorrespondenten. Deze gatekeepers beslissen van welke bronnen zij gebruik maken voor hun verhaal en wat zij nieuwswaardig vinden. Vervolgens overleggen de tweede gatekeepers binnen de nieuwsorganisaties, denk hierbij voor het gemak aan de chef-redacties van een krant, welke artikelen zij graag geplaatst willen hebben. Dit stellen zij voor aan de hoofdredacteur, de derde gatekeeper, die uiteindelijk de beslissing neemt over welke artikelen in de krant gepubliceerd worden. Andersom heeft de hoofdredacteur ook invloed op de chef-redacties die vervolgens weer invloed uitoefenen op de journalisten of correspondenten. Zo kan er aangegeven worden over welk onderwerp een journalist moet gaan schrijven of van welke kant een onderwerp benaderd moet worden.

Journalisten en correspondenten zijn dus gatekeepers. De journalist of correspondent beslist immers van welke bronnen hij gebruik maakt en van welke kant een onderwerp belicht zal worden. In het model hieronder is te zien welke zaken een rol spelen bij de journalist die werkzaam is voor een nieuwsorganisatie. De krachten of invloeden die aan de linkerkant van het schema zichtbaar zijn, verwijzen naar de invloeden van de bronnen op de journalist. Ook wordt duidelijk dat alle persoonlijke kenmerken, ervaringen, waarden, eigenschappen, opvattingen, maar ook het socialisatieproces van de correspondent bij de nieuwsorganisatie een weerslag hebben op de beslissing die een journalist of correspondent maakt bij het wel of niet schrijven van een artikel, de kant die belicht wordt, of bij de beslissing van welke bronnen er gebruik zal worden gemaakt.

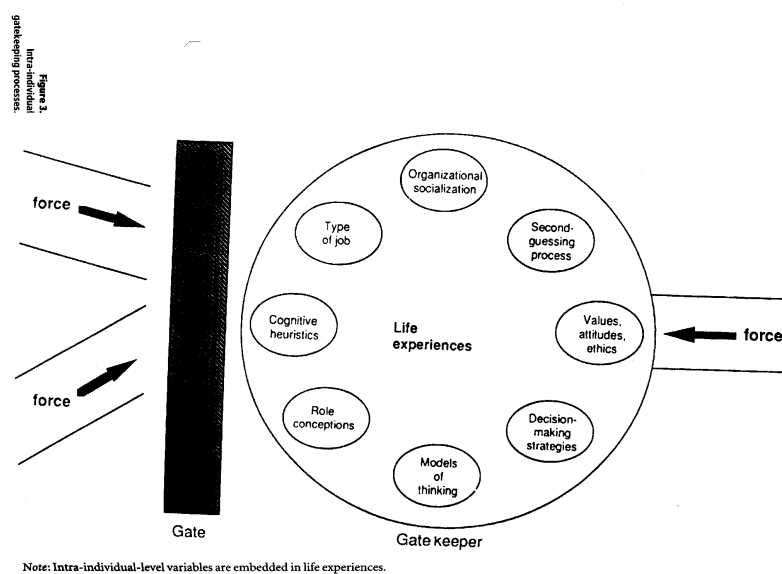

Fig. 2 Het intra-individuele gatekeeping proces volgens Pamela Shoemaker

3. Onderzoek naar journalisten en buitenlandcorrespondenten

Aan de hand van het gatekeeping model van Shoemaker hebben we gezien dat de persoonlijke achtergrond van de correspondent een rol speelt in het uitoefenen van zijn werk. Daarnaast blijkt nu ook dat de culturele achtergrond van een correspondent van invloed is op de berichtgeving van een journalist. Journalisten kunnen niet objectief bericht geven, omdat zij deel uitmaken van een bepaalde cultuur. De vraag is echter welke speciale positie de buitenlandcorrespondent hierin inneemt. Hij verblijft immers in het buitenland, maar in welke mate verschillen de persoonlijke kenmerken, ervaringen en opvattingen van de buitenlandcorrespondent met die van de ‘doorsnee’ journalist? En hebben deze verschillen invloed op de verslaggeving van de buitenlandcorrespondent? In dit hoofdstuk zal allereerst een overzicht gegeven worden van de reeds gedane onderzoeken op het gebied van buitenlandcorrespondenten en internationaal nieuws. Vervolgens zal gedefinieerd worden wat een ‘doorsnee’ journalist is en wie de Nederlandse journalist is. Vervolgens zal vastgesteld worden wat nu precies een buitenlandcorrespondent is.

§3.1 Nederlands onderzoek

Er is in Nederland in 2002 door Mark Deuze grootschalig onderzoek verricht naar de Nederlandse journalist, maar dat er in ons land nog zo weinig aandacht is geweest voor de positie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent is verbazingwekkend. Het enige onderzoek dat bestaat is uitgevoerd door Peter Vasterman, die in 1989 en 1995 de spreiding van de Nederlandse correspondentschappen over de wereld in kaart heeft gebracht.^{14 & 15}

Op het gebied van internationaal nieuws is meer onderzoek verricht. Zo heeft Jan van de Plasse in 1995 voor het tijdschrift *de Journalist* onderzocht welke positie buitenlands nieuws inneemt in zes Nederlandse landelijke dagbladen.¹⁶ Daarnaast hebben Jan Servaes en Clement Tonnaer in hun boek *de Nieuwsmarkt* op heldere wijze een beeld gegeven van de processen die plaatsvinden bij verschillende nieuwsorganisaties in het construeren en selecteren van

¹⁴ Vasterman, Peter en Young, Ralph en Wendy, Het correspondentennetwerk in *de Reporter* (Januari 1989) 20-25.

¹⁵ Vasterman, Peter en Plasse, Jan van de, ‘Meer vensters op de wereld’ in *de Journalist* (3 november 1995) 16-20.

¹⁶ Plasse, Jan van de en Vasterman, Peter, ‘Meer vensters op de wereld’ in *de Journalist* (3 november 1995) 16-20.

internationaal nieuws.¹⁷ Tenslotte heeft Jaap van Ginneken in *De schepping van de wereld in het nieuws* de internationale en interculturele nieuwsgaring en nieuwsverspreiding geanalyseerd.¹⁸ Hij laat zien dat journalisten nooit objectief kunnen zijn, omdat zij, bewust en onbewust, deel uitmaken van een bepaalde cultuur waardoor zij altijd in zekere mate gekleurd nieuws leveren. Het onderzoek van Jaap van Ginneken is al aangehaald in deze masterthesis.

§3.2 Buitenlands onderzoek

In Amerika en Groot-Brittannië, echter, is wel onderzoek verricht naar buitenlandcorrespondenten. In deze landen is de buitenlandcorrespondent al meerdere malen onderwerp van onderzoek geweest. In de jaren vijftig en zestig hebben verschillende onderzoekers, onder andere Anderson, Kruglak en Wilhelm de demografische gegevens van Amerikaanse buitenlandcorrespondenten onderzocht en bestudeerd.¹⁹ Hierbij werd vooral gekeken naar de nationaliteit, opleiding, talenkennis, de buitenlandervaring en het geslacht van de correspondenten. De meest prominente onderzoeken naar buitenlandcorrespondenten zijn die van Jeremy Tunstall en Stephen Hess. Deze onderzoekers hebben respectievelijk *Journalists at work: specialist correspondents (1971)* en *International News & Foreign Correspondents (1996)* geschreven. De onderzoeken van Tunstall en Hess zullen in deze masterthesis ruimschoots aan bod komen. De onderzoeken lijken op elkaar in de zin dat ze beide een profielschets geven van de respectievelijk Britse en Amerikaanse buitenlandcorrespondenten. Hoewel het onderzoek van Tunstall al in 1971 is uitgevoerd en dus redelijk gedateerd is, is het toch interessant om zijn gegevens te gebruiken en te vergelijken met de nieuwe cijfers. Naast de hiervoor genoemde onderzoeken zal ook regelmatig worden gerefereerd aan het werk van John Maxwell Hamilton, hoofd van de School voor Massacommunicatie en verbonden aan de Louisiana State University. Hamilton heeft onderzoek gedaan naar Amerikaanse journalistiek en buitenlandcorrespondenten. Wie, naast de sociale positie van buitenlandcorrespondenten, geïnteresseerd is in praktijkervaringen van dit type journalist, is het boek *Foreign News: exploring the World of Foreign Correspondents (2003)* van Ulf Hannerz van nut. Voor deze masterthesis, waarin de sociale positie van de buitenlandcorrespondent onderzocht wordt, is zijn boek minder relevant.

¹⁷ Servaes, Jan en Tonnaer, Clement, *De nieuwsmarkt* (Groningen 1992).

¹⁸ Ginneken, Jaap van, *De schepping van het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan de Rijn 2002).

¹⁹ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 519.

§3.3 De Nederlandse journalist

In hoeverre verschilt de buitenlandcorrespondent van de ‘doorsnee’ of niet gespecialiseerde journalist? Gerard Schuijt geeft in Deuze’s *Wat is journalistiek?* de volgende definitie van een ‘doorsnee’ journalist. “Journalisten zijn zij, die beroepsmatig meewerken aan de samenstelling en totstandkoming van de redactionele inhoud van de nieuwsmedia, de persbureaus daaronder inbegrepen”²⁰ Mark Deuze heeft in 2002 onderzoek verricht naar de Nederlandse journalist. Uit het enthousiasme van de respondenten in dit onderzoek blijkt dat de Nederlandse journalist met smart zit te wachten op een overzicht van de zaken die spelen in de beroepsgroep. Zij zien dit ook als een middel om de problemen waar zij tegen aan lopen in de schijnwerpers te zetten. Deuzes’ bevindingen zijn de volgende:

De gemiddelde Nederlandse journalist is een man van ongeveer 40 jaar die in vast dienstverband werkt bij een redactie. Hij heeft geruime tijd gestudeerd en is links georiënteerd. Verder is hij niet bijzonder religieus. Met betrekking tot de nieuwsgaring is hij ‘ruimdenkend’ wat inhoudt dat als het noodzakelijk is, hij ‘ethische’ grenzen zal overtreden om aan bepaald nieuws te komen. Zo vindt hij het bijvoorbeeld geoorloofd om undercover te gaan, documenten zonder toestemming te gebruiken en onwillige informanten lastig te vallen. Hij vindt het wel belangrijk om de (identiteit van de) bron te beschermen. Naast zijn taak om het publiek te informeren, ziet hij het ook als zijn verantwoordelijkheid om nieuws te interpreteren en uit te leggen.²¹ Het is van belang te noemen dat de Nederlandse journalist qua sociale demografie niet het Nederlandse publiek representeert. Mark Deuze zegt hierover: ‘Journalisten in de meeste (Westerse) landen zijn bijvoorbeeld veel linkser, veel hoger opgeleid en over het algemeen veel liberaler in hun opvattingen dan het publiek.’²²

§3.4 Verschil journalist en buitenlandcorrespondent

De doorsnee journalist en de buitenlandcorrespondent kenmerken zich beiden door hun integriteit, oprechtheid, precisie en hun vlotte pen. Buitenlandcorrespondenten zijn echter een specialistisch soort journalist. De eerste buitenlandcorrespondenten waren koopmannen. Deze handelaren schreven koopmansbrieven, waaruit later de eerste kranten zijn ontstaan. Dit gebeurde rond 1600. Dit was dan ook de reden waarom buitenlands nieuws aanvankelijk een belangrijkere positie innam dan binnenlands nieuws. Pas aan het eind van de negentiende eeuw ontstonden de eerste echte uitgezonden buitenlandcorrespondenten. Johan de Meester is

²⁰ Deuze, Mark, *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004) 121.

²¹ Deuze, Mark *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004) 171.

²² Deuze, Mark *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004) 44.

waarschijnlijk de eerste uitgezonden buitenlandcorrespondent geweest. Hij vertrok in 1885 voor de *NRC* naar Parijs.²³

Naast het feit dat correspondenten beroepsmatig meewerken aan de samenstelling en totstandkoming van de inhoud van bepaalde media, werken en wonen zij in het buitenland. De buitenlandcorrespondent onderscheidt zich volgens Hess ook door het bezit van bepaalde kwaliteiten. Onder deze kwaliteiten vallen: kennis van de taal en de cultuur van het land of de regio waar zij geplaatst zijn. Daarnaast hebben zij vaak een goede CV en een brede internationale achtergrond wat er toe leidt dat de buitenlandcorrespondent internationaal actief wil zijn en goed weet wat hij wil onderzoeken. Tenslotte deinken buitenlandcorrespondenten vaak niet terug van gevaar en worden ze gedreven door nieuwsgierigheid, spanning en adrenaline.²⁴ De groep buitenlandcorrespondenten is volgens Hess in twee soorten verslaggevers te splitsen. Aan de ene kant zijn er de ‘generalisten’, waarmee hij nomaden bedoeld voor wie de hele wereld werkterrein kan zijn. Aan de andere kant zijn er de ‘specialisten’, die over grote kennis beschikken over het land of de regio waarnaar zij uitgezonden zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Afrika-specialist. Deze specialisten hebben vaak al een band met het land of de regio omdat ze daar in hun jeugd zijn geweest of getrouwd zijn met een echtgenoot afkomstig uit dit land. Ook zijn zij vaardiger in de taal. Dit in tegenstelling tot de ‘generalist’ die zich moet redden in een van de grote wereldtalen.²⁵

Hess vraagt zich af hoe goed een buitenlandcorrespondent zijn taak kan uitoefenen als hij niet de kenmerken van zijn publiek heeft. Hoe goed kan een hoog opgeleide buitenlandcorrespondent zijn minder hoog opgeleide publiek van informatie voorzien? Vooral de gespecialiseerde correspondenten kennen dit probleem. Een goed voorbeeld hiervan zijn de correspondenten in Israël. Vaak zijn Nederlandse correspondenten die in Israël gestationeerd zijn, zelf Joods. Het is moeilijk om je achtergrond, Joodse opvoeding en overtuiging te scheiden van je beroep als correspondent. Een kritische vraag die vaak gesteld wordt is of de buitenlandcorrespondent door de betrokkenheid bij het land wel objectief kan zijn. Ofwel, wordt zijn loyaliteit soms niet op de proef gesteld?

²³ Plasse, Jan van de en Vasterman, Peter, ‘Meer vensters op de wereld’ in *de Journalist* (3 november 1995) 16-20.

²⁴ Hess, Stephen, *International News and Foreign Correspondents* (Washington 1996) 57-59.

²⁵ Hess, Stephen, *International News and Foreign Correspondents* (Washington 1996) 52.

3.4.1 Typen buitenlandse verslaggevers

Globaal genomen zijn er volgens Jaap van Ginneken vijf typen buitenlandse verslaggevers. In zijn boek *De schepping van de wereld in het nieuws* onderscheidt hij:²⁶

- 1) Verslaggevers die werken voor een klein bureau met ondersteunende staf.
De Amerikaanse kwaliteitskrant *The New York Times* is in het bezit van zulke bureaus. De Nederlandse dagbladen kennen dit fenomeen niet.
- 2) Voltijd correspondenten; deze zijn in vaste dienst en hebben een vast salaris.
- 3) Deeltijd correspondenten; deze zijn in vaste dienst, maar werken ook voor andere media of andere typen ondernemingen
- 4) Stringers / Freelancers: deze verslaggevers worden betaald per artikel en hebben vaak ook andere werkzaamheden in het buitenland.
- 5) (Fixers; ondersteunend personeel bijvoorbeeld typistes, researchers etc.)

Deze verdeling geeft impliciet ook een bepaalde hiërarchie weer. Volgens van Ginneken zijn de voltijd correspondenten blanke mannen van middelbare leeftijd, die welgesteld zijn, een goede opleiding hebben genoten en een uitgebreid netwerk hebben. Vaak zijn zij afkomstig uit het land van de nieuwsorganisatie waar zij voor werken; terwijl degenen die zich lager in de hiërarchie bevinden iets minder welgestelde jongeren of 'niet-blanken' zijn en niet altijd afkomstig zijn uit het land van de nieuwsorganisatie waarvoor zij werken.

De deeltijd en voltijd correspondenten die dus in vaste dienst zijn, staan centraal in dit onderzoek. Deze groep correspondenten is vrij stabiel en is vanwege praktische redenen gekozen omdat deze, via hun redactie, het best benaderbaar is. Daarnaast is ook gekozen om de freelancer (ook wel stringer genoemd) te onderzoeken, omdat dit soort werknemers in steeds grotere mate aanwezig is op de arbeidsmarkt. Freelancen past in de wereldwijde trend van het parttime werken en het zelfstandig ondernemerschap. Een deel van deze freelancers of stringers zijn werkende vrouwen die op deze manier flexibel zijn en kunnen stoppen met werk wanneer dat nodig is.²⁷

²⁶ Ginneken, Jaap van, *De schepping van het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan de Rijn 2002) 136.

²⁷ Hess, Stephen, *International News and Foreign Correspondents* (Washington 1996) 74.

3.4.2 Freelancen

Hess onderscheidt in zijn boek zes verschillende redenen om te freelancen:

- 1) Als aanvulling op het salaris van een partner. Vaak heeft de partner een fulltime baan en is de correspondent freelancer om het salaris aan te vullen.
- 2) Omdat de correspondent een expertise heeft in het land van de post. Dit specialisme staat op de eerste plek en journalistiek bedrijven is om van inkomsten verzekerd te zijn om in het land van de post te kunnen verblijven.
- 3) Omdat de buitenlandcorrespondent een avonturier is.
- 4) Omdat de buitenlandcorrespondent aan het begin van zijn carrière staat en het freelancen het begin is van een serieuze carrière.
- 5) Omdat de buitenlandcorrespondent idealistisch is. Deze journalisten waren bijvoorbeeld te vinden in o.a. El Salvador in de jaren tachtig.
- 6) Omdat de buitenlandcorrespondent permanent in het land van de post woont. Zij werken vaak voor de nationale pers aldaar of zijn gepensioneerde buitenlandcorrespondenten, die niet naar hun geboorteland terug willen keren.

Het onderhouden van correspondenten is een dure aangelegenheid voor een nieuwsorganisatie. De financiële situatie van bijvoorbeeld veel dagbladen in Nederland is niet al te rooskleurig en daarom wordt er dikwijls vooral bezuinigd op het uitzenden van buitenlandcorrespondenten. Het zijn niet zozeer de salariskosten die het voor een dagblad duur maken een buitenlandcorrespondent te financieren, maar het zijn vooral de te vergoeden onkosten die in de papieren kunnen lopen. Reiskosten, verblijfskosten, telefoon- en andere communicatiemiddelen worden vaak vergoed door het dagblad waarvoor de correspondent werkt.

3.4.3 Spreiding buitenlandcorrespondenten

Er bestaat veel kritiek op de verdeling van correspondenten over de wereld. Door een gelijke spreiding van correspondenten krijgen wij een zo evenwichtig mogelijk beeld van de wereld. Tunstall geeft in zijn boek uit 1971 echter een ongelijke verdeling van Britse correspondenten weer. Zijn informatie is voor een deel gedateerd, maar niettemin interessant om te vermelden en latere ontwikkelingen mee te vergelijken. In Noord Amerika bevindt zich eenderde deel van de Britse buitenlandcorrespondenten. Eenderde deel is gevestigd in Europa. Het overige gedeelte is verspreid over de rest van de wereld. Het gevolg is dat er veel aandacht is voor de Westerse landen en dat de rest van de wereld buiten beschouwing wordt gelaten of weinig

aandacht krijgt. De aandacht die het krijgt betreft vaak negatieve zaken zoals oorlogen, hongersnoden en natuurgeweld.²⁸ Er is ook sprake van een ongelijke verdeling van de Amerikaanse media. Hamilton spreekt in een recenter artikel over de neiging van de Amerikaanse media om zich op Europa te concentreren. Dit wordt ook wel ‘eurocentrisme’ genoemd. Dertig procent van de Amerikaanse buitenlandcorrespondenten is in Groot-Brittannië gevestigd.²⁹ Vanuit Londen wordt van een groot deel van Europa verslag gedaan. Waarschijnlijk heeft dit ook te maken met het ontbreken van een taalbarrière. Naast het Verenigd Koninkrijk zijn ook veel Amerikaanse buitenlandcorrespondenten in Mexico gestationeerd. Dit is niet zo verbazingwekkend, aangezien Amerika en Mexico een gezamenlijke geschiedenis hebben en zij als buurlanden veel met elkaar van doen hebben. Het is interessant om te onderzoeken of de ongelijke verdeling van Britse en Amerikaanse correspondenten ook geldt voor de verdeling van Nederlandse correspondenten.

De resultaten van een onderzoek dat uitgevoerd is door Peter Vasterman in opdracht van het blad *Reporter* geven een aardige indicatie van de Nederlandse situatie. Vasterman heeft onderzocht hoe de Nederlandse correspondenten zijn verdeeld over de wereld. Hij nuanceert zijn onderzoek wel door te zeggen dat het aantal correspondenten en de spreiding ervan over de wereldkaart nog geen bewijs vormen voor journalistieke kwaliteit.

Zo blijkt dat de Nederlandse media in 1989 over 380 correspondentschappen beschikken die worden vervuld door 211 correspondenten. Er zijn 149 dagbladcorrespondentschappen en 231 omroepcorrespondentschappen. Deze aantallen geven al weer dat er sprake is van een groot aantal combinaties. Dat wil zeggen dat er veel correspondenten zijn die voor meerdere media werken. Zo zijn er twintig krant/krant combinaties en tellen de omroepen 86 omroep/omroep combinaties. Tenslotte bestaan er ook nog 63 krant/omroep combinaties. De spreiding van de correspondentschappen is ongelijk te noemen aangezien meer dan de helft van de dagbladcorrespondenten (57 procent of 85 correspondenten) zich in West-Europa en Noord-Amerika bevindt. *Reporter* concludeert dat ons venster op de wereld veel minder breed is dan men op grond van het aantal correspondentschappen zou vermoeden.

Enerzijds is het logisch dat er in deze gebieden veel Nederlandse correspondenten gevestigd zijn. Zaken die in West-Europa en Noord-Amerika plaatsvinden, zijn vaak ook van invloed op de Nederlandse politiek, economie of cultuur. Aan de andere kant zou het ook een taak van de

²⁸ Tunstall, Jeremy ‘*Journalists at work: specialist correspondents: their news organizations, news sources, and competitor-colleagues*’ (London 1971) 85-86.

²⁹ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell ‘US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century’ in *Gazette* volume 66 (2004) 519.

media kunnen zijn om aandacht te vestigen op gebeurtenissen die voor veel Nederlanders een ver-van-mijn-bed-show zijn. In dat geval zouden er meer correspondenten gevestigd moeten zijn in bijvoorbeeld Afrika.

Van de Nederlandse dagbladen hebben *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant* in 1989 het grootste aantal buitenlandcorrespondenten, respectievelijk 21 en 14. Echter, *NRC Handelsblad* heeft het meest exclusieve correspondentenbestand, dat wil zeggen dat de verslaggevers van deze krant vaak alleen voor de *NRC* werkzaam zijn. De *Volkskrant* daarentegen deelt haar verslaggevers vaak met andere media.³⁰

In 1995 is hetzelfde onderzoek door Vasterman herhaald en gepubliceerd in het tijdschrift *de Journalist*. Uit het onderzoek blijkt dat het aantal correspondenten in zeven jaar is toegenomen met 21 procent (45 correspondenten). Oost-Europa is in beeld gekomen en in 1995 huisvest Rusland, als uitvalsbasis voor Oost-Europa, 16 correspondenten. Ook op de traditionele posten is sprake van uitbreiding. Zo heeft West-Europa 15 correspondenten erbij gekregen en het Midden-Oosten 2. 60 procent van de Nederlandse correspondenten is gevestigd in Noord-Amerika, West-Europa, Israël en Zuid-Afrika. De top vijf van landen met de meeste correspondenten toont de volgende volgorde: België (28), de Verenigde Staten (22), Zuid Afrika (19), Rusland (16) en het Verenigd Koninkrijk (15). Een conclusie die Vasterman aan de nieuwe onderzoeksresultaten verbindt, is dat door de toename van het aantal correspondenten en de verschuiving van focus op landen en werelddelen, de verdeling van correspondenten over de wereldkaart iets evenwichtiger is geworden. De 256 Nederlandse correspondenten vervullen in 1995 667 correspondenten, wat inhoudt dat een gemiddelde correspondent 2,6 opdrachtgevers heeft. Opvallend is dat er sprake is van een bepaalde exclusiviteit van dagbladcorrespondenten. De 182 correspondenten die voor Nederlandse kranten en opiniebladen werken, vervullen bij elkaar 216 'print' correspondentenschappen. De dagbladen onderling kennen weinig overlap. Nog steeds heeft *NRC Handelsblad* het hoogste aantal correspondenten, 22, gevolgd door *Trouw* (20), *de Volkskrant* (16), *de Telegraaf* (15) en *het Parool* (14). Sinds 1989 is er vooral bij *Trouw* en *het Parool* een sterke toename in buitenlandcorrespondenten.³¹ Zoals later in deze thesis zal worden besproken, heeft het feit dat *NRC Handelsblad* de meeste correspondenten in dienst heeft vooral te maken met het signatuur van deze krant. De krant richt zich namelijk vooral op de hoger opgeleide Nederlanders.

³⁰ Vasterman, Peter en Young, Ralph en Wendy, Het correspondentennetwerk in *de Reporter* (Januari 1989) 20-25.

³¹ Vasterman, Peter en Plasse, Jan van de, 'Meer vensters op de wereld' in *de Journalist* (3 november 1995) 16-20.

4. Profiel van de Britse en Amerikaanse buitenlandcorrespondent

Er is nu een algemeen beeld geschetst van het werk van de buitenlandcorrespondent en in welke mate zijn functie verschilt met die van de ‘doorsnee’ journalist. De onderzoeksresultaten van Hess en Tunstall verschaffen verder inzicht in de persoonlijke achtergrond van de Amerikaanse en respectievelijk Britse buitenlandcorrespondent. Hoewel Tunstall zijn onderzoek al in de jaren zeventig uitvoerde is het desalniettemin interessant om zijn gegevens te bestuderen en nieuwe data mee te vergelijken. Hess’ onderzoek is wat recenter en is in 1996 uitgevoerd. De resultaten van de twee onderzoekers bieden vergelijkingsmateriaal voor het onderzoek naar de Nederlandse buitenlandcorrespondent. In het volgende gedeelte zullen de profielen van de correspondenten naar deelonderwerp worden toegelicht. Allereerst zal de sociale positie besproken worden. Vervolgens zal de gezinssituatie, de taalvaardigheid en de opinies over de kwaliteit van buitenlandberichtgeving worden beschreven.

§4.1 Sociale positie

Tunstall concludeerde in zijn onderzoek uit 1971 dat de Britse buitenlandcorrespondent in vergelijking met alle andere typen gespecialiseerde journalisten de hoogste sociale klasse vertegenwoordigde. Andere gespecialiseerde verslaggevers waren onder andere de misdaadverslaggever, de kunst- en cultuurcritici, de sportjournalist en de politiek correspondent. De gegevens waarop Tunstall zijn conclusie baseerde, zijn het opleidingsniveau van de correspondent en het beroep van de ouders. Deze twee factoren vormen samen de sociale achtergrond van een correspondent. 52 procent van de Britse correspondenten rondde zijn opleiding af na zijn twintigste jaar, wat inhield dat hij een hogere opleiding, vaak aan de universiteit, genoten had. Als we deze 52 procent afzetten tegen de 33 procent van alle gespecialiseerde Britse journalisten die na zijn twintigste zijn opleiding afrondde, komen we al snel tot de conclusie dat de Britse buitenlandcorrespondent gemiddeld hoger was opgeleid dan zijn andere collega’s.

Ongeveer tweederde van alle gespecialiseerde journalisten ging naar een particuliere of privé-instelling waar men onderwijs ontving. Vaak waren dit de universiteiten gesitueerd in Oxford, Cambridge of Londen. De meerderheid volgde onderwijs bij een publieke onderwijsinstelling. Helaas is de precieze verdeling van Britse buitenlandcorrespondenten die bij een privé of publieke onderwijsinstelling een studie volgden, niet bekend. Wel zegt Tunstall dat de meest

gevolgde studies Politicologie, Filosofie en Economie waren. Verder genoten Engels en Geschiedenis ook de voorkeur.

Het merendeel van ouders van gespecialiseerde Britse journalisten bevond zich in één van de eerste drie klassen (non-manual) van de zogenaamde Registrar-General's Classification of Occupations. Dit is een model waarbij alle banen op de Britse arbeidsmarkt in zes klassen zijn ingedeeld naar opleidingsniveau en sociale status. , namelijk: 1)professional 2)managerial and technical 3)skilled non-manual 4) skilled manual 5)semi-skilled manual 6)unskilled. Het grootste gedeelte van de ouders kon tot de tweede klasse gerekend worden. Tot deze klasse werden namelijk ook journalisten en leraren gerekend, twee beroepen die vaak werden uitgeoefend door ouders van Britse buitenlandcorrespondenten. De meeste ouders hadden een administratieve baan of een functie in het onderwijs of de dienstensector. 11 procent van de ouders behoorde tot de eerste schaal van dit model en waren vaak verbonden als docent aan een universiteit of bekleedden een ambt in één van de Britse kerken.

De meeste Britse buitenlandcorrespondenten begonnen hun carrière bij een wekelijkse (22 procent) of dagelijkse nationale krant. De locatie van de nieuwsorganisatie waar de Britse buitenlandcorrespondent zijn carrière begon was in 32 procent van de gevallen Centraal Londen (waar de meeste kwaliteitskranten gevestigd zijn) en in 26 procent van de gevallen startte de buitenlandcorrespondent bij een buitenlandse nieuwsorganisatie. 56 procent van de buitenlandcorrespondenten werkte bij 1 tot 2 organisaties voordat hij zich specialiseerde in het vak van buitenlandcorrespondent.

Twee decennia later voerde Stephen Hess zijn onderzoek uit. In eerste instantie gaat Stephen Hess ervan uit dat de Amerikaanse buitenlandcorrespondent tot de elite van de Amerikaanse bevolking behoort. Deze hypothese heeft hij geverifieerd. Naar aanleiding van data over het opleidingsniveau en het milieu waaruit de buitenlandcorrespondenten komen, blijkt dat de Amerikaanse correspondent, net zoals zijn Britse collega tot de 'upper class' behoort.

De Amerikaanse correspondenten hebben bijna allemaal een undergraduate degree, wat te vergelijken is met een bachelor diploma of een graduate degree, wat in Nederland gelijk staat aan een master diploma. Tweederde van de journalisten die in 1996 jonger zijn dan 30 jaar heeft op een privéschool gezeten.

Hess heeft, net zoals Tunstall bij het onderzoek naar de sociale positie gekeken naar de beroepen die de ouders van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent vervullen. Hiervoor heeft hij gebruik gemaakt van de Amerikaanse classificatie die het Bureau of Labor Statistics heeft samengesteld. Ook in deze classificatie is er sprake van zes verschillende niveaus:

managerial/professional, technical/sales, services, precision production, laborer en farmer. 66 procent van de vaders en 43 procent van de moeders van Amerikaanse correspondenten blijken een hoge of managementpositie te vervullen. Dit terwijl slechts 27 procent van alle werkende Amerikanen in 1992 tot dezelfde klasse behoort. Dit wijst erop dat de Amerikaanse correspondent een relatief hogere sociale positie heeft.

Opvallend is ook dat veel van deze verslaggevers, ongeveer drievierde deel, in hun jeugd al een tijd in het buitenland heeft doorgebracht; vaak vanwege het werk van de ouders. De functies die in het buitenland bekleed worden door de ouders variëren van militaire, diplomatieke, academische, missionaire of zakelijke aard.

Voorts blijkt ook dat de journalisten vaak van het mannelijk geslacht zijn, hoewel een flinke toename van het aantal vrouwen heeft plaatsgevonden. Zo is het percentage vrouwelijke Amerikaanse buitenlandcorrespondenten explosief gegroeid in de jaren tachtig. Volgens Hamilton is de gemiddelde Amerikaanse buitenlandcorrespondent 47 jaar en heeft hij gemiddeld 21 jaar werkervaring. 34 procent van de beroepsgroep is van het vrouwelijke geslacht. 96 procent is hoger opgeleid.³² De meest belangrijke gegevens van de onderzoeken van Tunstall, Hess en Hamilton op het gebied van sociale positie staan hieronder overzichtelijk weergegeven.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>
Gemiddelde leeftijd	40	43	47 jaar
Geslacht		29% vrouw 71% man	34% vrouw 66% man
Hoger opgeleid	52%	98% bachelor/master 48,9% undergraduate degree (bachelor) 8,7% some graduate work 40,1% graduate degree (master)	96% bachelor/master
Ouders in hogere of managementfuncties	11% klasse 1 veelal klasse 2 van classificatie van UK Office for Population Censuses and Surveys	66% vader klasse 1 7% journalist 43% moeder klasse 1 2% journalist van classificatie van US Bureau of Labor Statistics	
Buitenlandervaring		74%	

³² Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 517-532.

Als we deze gegevens vergelijken vallen onmiddellijk de volgende verschillen op: de Amerikaanse correspondent is ouder, hoger opgeleid en heeft ouders die hogere functies bekleden dan zijn Britse collega.

Een andere mogelijkheid om deze gegevens te bestuderen is om de ontwikkeling door de tijd nader te bekijken. De verwachtingen, die men op grond van deze gegevens zou kunnen hebben, zijn onder andere dat de gemiddelde leeftijd van de correspondent in de toekomst omhoog zou gaan. Ook zou een steeds groter gedeelte van buitenlandcorrespondenten hoger opgeleid en van het vrouwelijk geslacht zijn. Tenslotte zou men kunnen verwachten dat een groeiend gedeelte van ouders in de hoogste klasse van de classificaties zou vallen. Waarschijnlijk zal het aantal correspondenten met twee ouders die werkzaam zijn in klasse 1 ook toenemen. Dit past ook in de huidige trend van tweeverdieners.

§4.2 Gezinssituatie

Hoewel Tunstall het niet in cijfers uitdrukte, schetste hij wel een beeld van de gezinssituatie van de Britse buitenlandcorrespondent. Veel correspondenten waren single toen zij hun carrière startten en trouwden in de loop van hun carrière. Het kwam regelmatig voor dat de correspondent zijn partner ontmoette tijdens de uitoefening van zijn correspondentschap. De partner of echtgenoot van de correspondent had, vergeleken met de vrouwen van andere gespecialiseerde journalisten, vaak een hogere opleiding genoten en had voordat zij trouwde ook dikwijls een goede functie (lerares, journalist, student of professional). Zij was afkomstig uit de hogere sociale klasse. Aangezien de partner van een buitenlandcorrespondent vaak dezelfde sociale positie of achtergrond als haar man of vriend had, kon zij hem helpen in de informatievoorziening. Door haar contacten met de lokale bevolking of via haar eigen werkomgeving was zij dikwijls op de hoogte van zaken die haar echtgenoot of partner van pas konden komen. Het gebeurde dan ook regelmatig dat buitenlandcorrespondenten een mogelijke bron bij hen thuis uitnodigde om te 'socializen' en zo uit te vinden of er nog nieuws was. 56 procent van de buitenlandcorrespondenten zei dit regelmatig te doen. Dit staat tegenover 38 procent van de Britse 'doorsnee' journalisten die aangaven dat zij bronnen onder het mom van gastvrijheid en gezelligheid bij hen thuis uitnodigden en de visite deels ook voor professionele doeleinden 'gebruikten'.

Hess geeft in zijn onderzoek eigenlijk een vergelijkbaar beeld van de gezinssituatie van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent. Hij ondersteunt zijn bevindingen daarentegen wel met meer cijfermateriaal.

Opvallend is dat 45 procent van de partners van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent niet afkomstig is uit de Verenigde Staten en dat in veel gevallen partners van buitenlandcorrespondenten zelf ook journalist zijn. Wat betreft familieomstandigheden neemt de buitenlandcorrespondent in 92 procent van de gevallen partner en kinderen mee naar zijn post in het buitenland, waar een groot gedeelte van de partners ook werkt. Meestal heeft de vrouw in het buitenland dezelfde functie als in haar moederland.

De hoeveelheid scheidingen onder Amerikaanse correspondenten ligt iets hoger dan het Amerikaanse gemiddelde in 1992. Bijna 12 procent van de Amerikaanse correspondenten is gescheiden en het Amerikaanse gemiddelde is 9 procent. Aan de ene kant is dit een dusdanig klein verschil dat het niet relevant is om te noemen. Aan de andere kant is een mogelijke verklaring voor het verschil het feit dat de correspondent zijn tijd vooruit is en op een bepaalde manier een trendsetter is. William Tuohy, werkzaam als correspondent voor de *Los Angeles Times* zegt over scheidingen onder correspondenten het volgende:” Divorce is an occupational hazard for the foreign correspondent.”³³ Een logische verklaring hiervoor is het onregelmatige en onvoorspelbare leven van de correspondent.

De bevindingen op het gebied van de gezinssituatie van de buitenlandcorrespondent van zijn hieronder beknopt weergegeven. Hamilton heeft hier geen onderzoek naar verricht.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>
Partner			
Getrouwd		65%	
Nationaliteit partner	In sommige gevallen niet-Britse nationaliteit	45% andere nationaliteit 55% Amerikaanse nationaliteit	
Opleiding partner	Hoger opgeleid		
Beroep partner	Goede functie	47% klasse 1 34% journalist	
Partner werkt		68%	
Partner mee naar post		92%	
Gescheiden		12%	

³³ Hess, Stephen *International news and foreign correspondents* (Washington 1996) 20.

§4.3 Taalvaardigheid

Helaas heeft Tunstall in zijn onderzoek geen gegevens opgenomen over de taalvaardigheid van Britse buitenlandcorrespondenten. Hess en Hamilton hebben dit wel onderzocht.

Terwijl 57 procent van de niet-Amerikanen de taal spreken van het land waarnaar men is uitgezonden, geeft slechts 41 procent van de Amerikanen aan over dezelfde vaardigheid te beschikken. Hierbij zijn Engelstalige landen uitgesloten. Maar op het gebied van taalvaardigheid scoort de buitenlandcorrespondent in Hess' onderzoek hoger dan de meeste Amerikanen zouden verwachten. Hess beweert dat 98 procent minstens één vreemde taal spreekt. 70 tot 90 procent van de correspondenten kunnen een interview houden in het Frans, Spaans, Duits en Italiaans. Opvallend aan dit gegeven is dat het voornamelijk gaat om Europese talen. Dit zou een andere reden zijn waarom er bij de Amerikaanse media sprake zou kunnen zijn van het zogenaamde eurocentrisme. Hoewel men zou verwachten dat een taal vooral geleerd wordt tijdens de studietijd van een correspondent, doet men deze kennis vooral op tijdens langere periodes van verblijf in het buitenland, zoals tijdens reizen.

Het niet spreken van de taal van het land waarin een buitenlandcorrespondent gestationeerd is, brengt vervelende gevolgen met zich mee. Men komt niet zomaar iets ter ore, omdat men niet kan meeluisteren met de gesprekken tussen de bewoners van het land. Dat is de reden waarom een buitenlandcorrespondent vaak informatie krijgt die al gefilterd is door bijvoorbeeld de overheid. Een andere lastige bijkomstigheid is dat het huren van een tolk een dure aangelegenheid is. Hess schrijft echter wel dat bij het aannemen van een nieuwe correspondent, zaken als nieuwsgierigheid, ervaring en een bepaalde mate van bewogenheid met de wereld een grotere rol spelen dan de hoeveelheid talen die een correspondent spreekt of de kennis van het desbetreffende land. Hij stelt vast dat hoe ouder de buitenlandcorrespondent is, hoe hoger de kans is dat hij vier of meer talen spreekt. Sommige nieuwsorganisaties geven de correspondent vergoeding voor een speciale talenttraining; anderen moeten het ter plekke leren. Hamilton doet in 2004 de volgende constatering. 81 procent van de buitenlandcorrespondenten spreekt minstens één vreemde taal. De top 3 van talen die de correspondenten spreken is als volgt samengesteld: 1)Frans 2)Spaans 3)Duits.³⁴

³⁴ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 523.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>
Tenminste één taal		98%	81%
Top 3		Frans/Spaans Duits Italiaans Niveau 3: vaardig genoeg om interview af te nemen	Frans Spaans Duits

Een eerste blik op de gegevens over de taalvaardigheid van Amerikaanse correspondenten doet vermoeden dat deze gestaag daalt. Dit vermoeden zou ook aansluiten bij de conclusie die Hess trekt over de dalende taalvaardigheid van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent. Hij stelt vast dat éénderde van de correspondenten die voor 1970 begon met zijn carrière een bepaalde mate van vaardigheid heeft in meer dan vier talen. Van de volgende generatie spreekt nog maar éénvijfde meer dan vier talen op een bepaald niveau.

§4.4 Kwaliteit van buitenlands nieuws

Tunstall heeft ook onderzocht hoe Britse buitenlandcorrespondenten de positie, ruimte en aandacht waarderen die zijn nieuwsorganisatie aan buitenlands nieuws toekent. In 1971 was 49 procent van de Britse correspondenten tevreden over de aandacht voor buitenlandse berichtgeving. Slechts 13 procent was hierover ontevreden. Vergeleken met de andere specialisaties waren buitenlandcorrespondenten echter het meest ontevreden over de aandacht voor hun specialisatie. De reden hiervoor werd niet gegeven. Daarnaast vroeg Tunstall ook hoe andere gespecialiseerde journalisten de buitenlandcorrespondent waardeerden. Blijkbaar hadden de andere gespecialiseerde journalisten de buitenlandcorrespondent hoog in het vaandel. De autojournalist werd door de gespecialiseerde journalisten de laagste status toebedeeld. De politiek verslaggever en de buitenlandcorrespondent werden door de andere specialismen een hogere status toegekend.³⁵

Wat betreft de opvattingen van Amerikaanse buitenlandcorrespondenten aangaande de buitenlandse berichtgeving, kan gezegd worden dat éénderde van de Amerikaanse buitenlandcorrespondenten niet tevreden is over de kwaliteit en kwantiteit van de berichtgeving. Zij vinden dat er een tekort aan financiële middelen is, te weinig steun van de

³⁵ Tunstall, Jeremy *Journalists at work: specialist correspondents: their news organizations, news sources, and competitor-colleagues* (London 1971) 95-103.

redactie, niet toereikende interesse van lezers en een toenemende behoefte aan sensationele berichtgeving. Ook zeggen zij dat er binnen de Amerikaanse media de neiging bestaat om alleen onderwerpen aan te snijden die exotisch, vertederend of een hoog entertainmentgehalte hebben.³⁶

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>
Kwaliteit & kwantiteit buitenlands nieuws in media	39% erg tevreden 49% tevreden 13% ontevreden		33% ontevreden

³⁶ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 517-532.

5. De toekomst van de buitenlandcorrespondent

We hebben gezien dat het beeld dat lange tijd van de buitenlandcorrespondent heeft bestaan, volgens onderzoek niet correct is. Het geromantiseerde beeld van de avonturier, die allerlei gevaarlijke gebeurtenissen moet doorstaan om een fantastisch nieuw verhaal te kunnen schrijven, is verouderd of heeft nooit in de werkelijkheid bestaan. Daarvoor in de plaats is een heel ander type buitenlandcorrespondent opgestaan. De buitenlandcorrespondent is met zijn tijd meegegaan en is met de technologische, geografische en politieke omstandigheden meegegroeid.

§5.1 Lagere prioriteit internationaal nieuws vormt bedreiging

De huidige tendens in Amerika, volgens de mediaonderzoekers Hamilton en Jenner, is dat internationaal nieuws minder prioriteit krijgt. Het aantal Amerikaanse buitenlandcorrespondenten neemt af, net zoals de tijd en ruimte die aan buitenland nieuws wordt besteed in de gedrukte en andere media. Michael Emery spreekt in dit verband ook wel van ‘the international news hole’ en noemt internationaal of buitenlands nieuws zelfs een bedreigde nieuwsoort.³⁷ Hamilton en Jenner zijn van mening dat de dalende aandacht voor buitenlands nieuws, vooral in Amerika, niet persé inhoudt dat de kwaliteit van de berichtgeving ook daalt of verminderd.

Servaes en Tonnaer nemen eenzelfde ontwikkeling op de Nederlandse nieuwsmarkt waar. Een relatief klein percentage van het nieuws bestaat uit buitenlands nieuws terwijl er meer plaats is voor regionaal en nationaal nieuws. De hoeveelheid ruimte dat een Nederlands dagblad besteedt aan buitenlands nieuws is echter voor een groot deel afhankelijk van de doelgroep die het wil bereiken. Servaes en Tonnaer:” Zo is er meer buitenlands nieuws te vinden in landelijke kranten en weekbladen die zich tot de hogere intellectuele en sociale milieus richten.”³⁸ Uit periodiek lezersonderzoek blijkt bijvoorbeeld dat lezers van *NRC Handelsblad* meer geïnteresseerd zijn in internationaal nieuws dan de lezers van het *Algemeen Dagblad*. Hess spreekt in dit verband van een hiërarchie onder nieuwsorganisaties. De hoogste positie binnen deze hiërarchie wordt ingenomen door de organisatie met de meeste

³⁷ Emery, Michael in Hamilton, John Maxwell en Jenner, Eric, ‘Redefining Foreign Correspondence’ in *Journalism* 5;3 (2004) 301-321.

³⁸ Servaes, Jan en Tonnaer, Clement, *De nieuwsmarkt* (Groningen 1992) 92.

aandacht voor buitenlands nieuws. De benadering van de organisatie komt tot uiting in de hoeveelheid tijd of ruimte die voor buitenlands nieuws beschikbaar.³⁹

Bij regionale dagbladen is de situatie anders. Zij kiezen er om financiële redenen vaak voor om minder internationaal nieuws in hun krant op te nemen en zichzelf te beperken tot kort en zakelijk buitenlands nieuws dat vaak afkomstig is van binnenlandse of buitenlandse persdiensten. Dikwijls ook vormen regionale dagbladen samenwerkingsverbanden. Zij delen dan met een aantal regionale dagbladen een buitenlandcorrespondent.

In 1995 heeft een medewerker van *de Journalist*, Jan van de Plasse samen met Peter Vasterman, onderzoek verricht naar de positie die buitenlandse berichtgeving inneemt in zes landelijke dagbladen, namelijk: *De Telegraaf*, *NRC Handelsblad*, *het Algemeen Dagblad*, *de Volkskrant*, *het Parool* en *Trouw*. Buitenlands nieuws in dit onderzoek is een breed begrip en omvat alles wat uit het buitenland afkomstig is, dus naast politiek nieuws en economisch nieuws ook sportnieuws en cultureel nieuws. Uit het onderzoek blijkt dat één van de twee openingen van deze kranten over het buitenland gaat. De krant met het hoogste aantal ‘buitenlandse’ openingen is *NRC Handelsblad*. Ongeveer 70 procent van de openingen van deze krant betreft buitenlands nieuws. Het hoogste percentage buitenlands nieuws op de voorpagina’s van kranten is te vinden in *NRC Handelsblad*, op de voet gevolgd door *Trouw* en de *Volkskrant*. In totaal, dus verspreid over de gehele krant is het wederom *NRC Handelsblad* dat het meeste buitenland nieuws brengt, een totaal van 46 pagina’s buitenlands nieuws in de periode van 21 augustus tot 16 september 1995. *De Volkskrant* is tweede, met 43 pagina’s en *Trouw* en *het Parool* scoren laag met een 32 pagina’s. *NRC Handelsblad* kent vooral veel buitenlands economisch nieuws wat weer te maken heeft met haar signatuur. Samenvattend zegt van de Plasse over *NRC*:” Buitenland is belangrijk voor de *NRC*, getuige de grote hoeveelheid buitenlands nieuws op de voorpagina, het ruime aantal buitenlandpagina’s en het grote aandeel van de correspondenten daarin.”⁴⁰ Kortom, *NRC Handelsblad* heeft van de Nederlandse dagbladen het meeste aandacht voor buitenlands nieuws.

Buitenlands nieuws zal altijd blijven bestaan; het is echter wel zo dat de organisaties die dit nieuws construeren continu in verandering zijn. Economische en technologische innovaties

³⁹ Hess, Stephen *International news and foreign correspondents* (Washington 1996) 49.

⁴⁰ Vasterman, Peter en Plasse, Jan van de, ‘Meer vensters op de wereld’ in *de Journalist* (3 november 1995) 16-20.

hebben de manier waarop buitenlands nieuws wordt weergegeven veranderd. Volgens Hamilton en Jenner hebben er zich drie grote veranderingen voorgedaan die invloed hebben op de manier van verslaggeving. Ten eerste heeft economische druk de traditionele verslaggeving veranderd. Ten tweede hebben internationale verbanden en overeenkomsten ervoor gezorgd dat globaal nieuws lokaal nieuws wordt. Tenslotte hebben technologische innovaties een grote invloed uitgeoefend op de manier van nieuwsgaring en verslaggeving van buitenlands nieuws. Deze drie veranderingen zullen hier verder worden beschreven. Zij oefenen ook invloed uit op het functioneren van de buitenlandcorrespondent.

§5.2 Economische druk verandert traditionele buitenlandverslaggeving

Het betalen en onderhouden van een buitenlandcorrespondent is een zeer kostbare onderneming. Het salaris en de bijkomende kosten van een buitenlandcorrespondent zijn aanzienlijk. 53 procent van de Amerikaanse hoofdredacteuren heeft aangegeven dat de hoge kosten van een buitenlandcorrespondent de grootste obstakels waren om meer buitenlandcorrespondenten aan te stellen of het bestaande corps aan te houden.⁴¹ Daarnaast bestaat er weinig interesse bij het Amerikaanse publiek voor buitenlands nieuws. Verkoopcijfers wijzen uit dat wanneer weekbladen zoals *Time*, *Newsweek* of *US News & World Report* een buitenlands onderwerp op de voorpagina hebben staan, de verkoopcijfers dalen.⁴²

Het onderhouden en aanhouden van een corps buitenlandcorrespondenten geeft een mediaorganisatie echter wel een zekere status. Maar deze status blijkt niet voldoende motivatie te bieden om het aantal buitenlandcorrespondenten ook daadwerkelijk aan te houden of te doen groeien. Bij de huidige trend van schaalvergroting en toename van mediaconglomeraties hoort de verantwoording ten opzichte van de aandeelhouders om zoveel mogelijk winst te behalen met zo min mogelijk kosten. Dit wil niet zeggen dat er geen toekomst is voor de buitenlandcorrespondenten, maar dat er vooral wordt gezocht naar een kostenbesparend alternatief. Een van deze besparingen is de zogenaamde ‘parachute buitenlandcorrespondent’. Deze correspondent heeft Amerika of een andere strategische woonplaats als uitvalsbasis en wordt ten tijde van crisis of noodsituatie uitgezonden naar de

⁴¹ Hamilton, John Maxwell en Jenner, Eric, ‘Redefining foreign correspondence’ in *Journalism* vol. 5(3) (2004) 304.

⁴² Hamilton, John Maxwell en Jenner, Eric, ‘Redefining foreign correspondence’ in *Journalism* vol. 5(3) (2004) 305.

plaats des onheils. Ook niet-Amerikaanse buitenlandcorrespondenten zijn een kostenbesparende oplossing. Deze zogenaamde ‘foreign foreign correspondent’ is momenteel erg populair. Uit een studie gedaan van Hamilton en Wu blijkt dat 31 procent van de Amerikaanse buitenlandcorrespondenten een ‘buitenlandse buitenlandcorrespondent’ is.⁴³ Hess komt op een percentage van 23 procent uit.⁴⁴ Deze correspondenten krijgen een lager salaris en minder ondersteuning op het gebied van onderhoudskosten. Ook in Nederland is dit type journalist in opkomst. Vaak worden zij bij grote gebeurtenissen zoals de tsunami naar het rampgebied gestuurd om daar tijdelijk verslag te doen van de situatie.

Toch is er ook zorg om dit nieuwe fenomeen. Redacteuren van nieuwsorganisaties vragen zich regelmatig af of een buitenlandcorrespondent van een andere origine en nationaliteit wel voldoende op de hoogte is van de voorkeuren van de consument. Immers, een buitenlander heeft beperkte kennis van de culturele waarden van het land van zijn werkgever. Dit omdat hij er niet is opgegroeid of er niet gestudeerd heeft.

Toch zijn er ook onderzoekers die genuanceerder tegen het fenomeen van de ‘foreign foreign correspondent’ aankijken. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat correspondenten en redacteuren wereldwijd min of meer gelijke opvattingen hebben over nieuwswaarde, maar dat de culturele achtergrond van een correspondent of redacteur de verslaggeving wel in grote mate beïnvloedt. Volgens Wu en Hamilton vindt er een bepaalde mate van socialisatie plaats bij deze buitenlandse buitenlandcorrespondenten. De buitenlandse buitenlandcorrespondenten maken deel uit van een steeds groter wordende wereldwijde elite die hetzelfde soort onderwijs krijgt, dezelfde boeken leest en dezelfde politieke agenda heeft. Er ontstaat een universele wereldwijde blik op nieuwsselectie. De verschillen zijn dus subtieler. De buitenlandse buitenlandcorrespondenten zijn wel op de hoogte van wat nieuwswaardig is, maar er bestaan verschillende visies over het perspectief waaruit een onderwerp benaderd dient te worden.⁴⁵

§5.3 Buitenlands nieuws wordt lokaal nieuws

Met McLuhans’ concept van global village in ons hoofd, ontstaat een ander beeld van nieuws. Terwijl vroeger de grenzen heel strikt waren en wij niets te maken hadden met de koffieprijs in Kenia, is dit nu ook voor ons van belang. De onderlinge banden tussen landen en werelddelen op het gebied van economie, politiek, misdaadbestrijding, gezondheid en milieu

⁴³ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell ‘US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century’ in *Gazette* vol. 66 (2004) 517-532.

⁴⁴ Hess, Stephen *International news and foreign correspondents* (Washington 1996) 56-57.

⁴⁵ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell ‘US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century’ in *Gazette* vol. 66 (2004) 519.

zijn van invloed op ons eigen leven. Dit verklaart waarom internationaal nieuws steeds meer ook een lokale betekenis heeft. Deze verandering heeft ook de aard van het buitenlands nieuws veranderd.

§5.4 Nieuwe typen buitenlandcorrespondenten door nieuwe technologie

Hamilton en Jenner beweren dat het hedendaagse publiek, in tegenstelling tot tien jaar geleden, beter in staat is zelf nieuws te kiezen en vorm te geven. Het publiek kan via allerlei communicatiemiddelen die een wereldwijd bereik hebben, kiezen welk soort nieuws het wil lezen, bekijken of beluisteren. Aan de ene kant kan dat een gevaar opleveren voor het beroep van de traditionele buitenlandcorrespondent, maar aan de andere kant zijn er volgens Hamilton en Jenner juist door de nieuwe technologieën ook een aantal nieuwe types journalisten ontstaan. Hun typologie is gebaseerd op de nationaliteit, woonplaats en nieuwsorganisatie waarvoor een correspondent werkzaam is.

Een voorbeeld van zo'n nieuw type correspondent is de eerder genoemde buitenlandse buitenlandcorrespondent. Deze correspondent, van niet-Nederlandse afkomst, werkt voor de Nederlandse media vanuit een ander land. Een ander voorbeeld is de 'foreign local correspondent', de buitenlandse lokale correspondent. Deze bijvoorbeeld Boliviaanse journalist kan een artikel schrijven voor een Boliviaanse krant, maar een Amerikaanse internetgebruiker kan dit artikel online lezen. Ook de 'In-house foreign correspondent', (in het Nederlands de bedrijfsjournalist werkend voor een multinational) is een voorbeeld van zo'n nieuw type journalist. Deze bedrijfsjournalist kan voor een multinational die mondiaal opereert, bijvoorbeeld Ford, een bericht schrijven dat op papier en online wereldwijd gelezen wordt.

Ook worden er vanuit Nederland artikelen geschreven die buitenlands nieuws bevatten. Denk hierbij met name aan de buitenlandredacteur, die vanuit zijn kantoor in Rotterdam artikelen schrijft over bijvoorbeeld de situatie in Nigeria. Dit type journalist wordt de 'local foreign correspondent' genoemd.

Bij wat Hamilton en Jenner de 'premium-service foreign correspondent' noemen, kunnen we denken aan de correspondenten die werkzaam zijn voor nieuwsdiensten zoals Bloomberg. Deze nieuwsdiensten leveren wereldwijd nieuws en zijn niet gebonden aan een bepaald land. Het internet heeft bij de ontwikkeling van dit nieuwe type correspondent een grote rol gespeeld, want via dit medium wordt het mogelijk een wereldwijd netwerk van klanten te bereiken. Tegenwoordig is het voor iedereen mogelijk een artikel op het internet te zetten, ook op privé pagina's. Dit wordt onder andere gedaan door amateur correspondenten. Deze

amateur correspondenten zijn vaak niet opgeleid en de kwaliteit van een artikel is dan ook niet gewaarborgd. Met de komst van het internet zijn daarom ook veel zorgen gekomen over de invloed van amateur correspondenten op het imago van journalisten en correspondenten.

Voor de buitenlandcorrespondenten betekent de komst van het internet aan de ene kant een verlichting van hun werk en aan de andere kant veroorzaakt het extra druk. 79 procent van de ondervraagde buitenlandcorrespondenten in het onderzoek van Wu en Hamilton geeft aan dat het opzoeken van achtergrondinformatie eenvoudiger is geworden door de komst van het internet. 58 procent gebruikt het medium om bronnen te achterhalen en te bereiken en 59 procent gebruikt het wereldwijde web om te bekijken wat de concurrentie doet. De paradox ligt in het feit dat buitenlandcorrespondenten door de komst van het internet frequenter een artikel moeten inleveren (34 procent) en ook vaker een artikel moeten updaten (37 procent).⁴⁶ De nieuwsorganisaties waarvoor de correspondenten werken kunnen door middel van internet een constante stroom van nieuwsberichten leveren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het ANP of nieuws.nl.

De Nederlandse situatie geeft een vergelijkbaar beeld. Internet wordt door journalisten het meeste gebruikt om informatie op te zoeken, zoals treintijden, plattegronden etc. 90 procent van de Nederlandse journalisten geeft aan het Internet hiervoor te gebruiken. 75 procent van alle Nederlandse journalisten gebruikt het Internet om informatie voor een artikel te verifiëren. 50 procent geeft aan nieuwe informanten via het Internet te zoeken en 50 procent houdt zich via dit medium ook op de hoogte van het laatste nieuws door bijvoorbeeld de website van CNN, nu.nl of het ANP te bezoeken. Een nadeel van de komst van het Internet is volgens de Nederlandse journalist dat hij minder de deur uithoeft. Tevens vragen sommigen zich af of het Internet niet voor een afname in de kwaliteit van journalistiek heeft gezorgd.⁴⁷

De nieuwe typen buitenlandcorrespondenten geven een impuls aan de bestaande beroepsgroep. De elite, zoals Hess de tradionele buitenlandcorrespondent heeft benoemd, is volgens Hamilton en Jenner verdwenen en heeft plaats gemaakt voor de 'gewone man'. Er is dus een grotere diversiteit van correspondenten ook in de zin van sociale positie. Hamilton en Jenner presenteren een overzicht van de bestaande en nieuwe buitenlandcorrespondent;

⁴⁶ Wu, H. Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* vol. 66 (2004) 526.

⁴⁷ Deuze, Mark *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004) 55-56.

hieronder toegepast op de Nederlandse situatie. Het is niet precies duidelijk in hoeverre deze typen voorkomen in Nederland.

<i>Type</i>	<i>Nationaliteit:</i> <i>Woont in:</i> <i>Werkt voor media uit:</i>
Traditionele buitenlandcorrespondent 'traditional foreign correspondent'	- Nederlands - Buitenland - Nederland
Parachute journalist 'parachute journalist'	- Nederlands - Nederland of ander strategisch gelegen land van waaruit makkelijk een groot aantal landen te bereiken is. - Nederland
Buitenlandse buitenlandcorrespondent 'foreign foreign correspondent'	- Niet Nederlands - Buitenland - Nederland en/of buitenland
Lokale buitenlandjournalist 'local foreign correspondent'	- Nederlands - Buitenland - Buitenland
Buitenlandse lokale correspondent 'Foreign local correspondent'	- Niet Nederlands - Buitenland - Buitenland
In-house buitenlandcorrespondent 'In-house foreign correspondent'	- (Niet) Nederlands - bedrijfsmedia - Nederland en/of Buitenland
Premium service buitenlandcorrespondent 'Premium service foreign correspondent'	- (Niet) Nederlands - wereldwijd - Nederland en/of buitenland
Amateur buitenlandcorrespondent	- onbekend - geen organisatie

'Amateur correspondent'	- Nederland en/of buitenland
-------------------------	------------------------------

Het internet en allerlei andere nieuwe communicatiemiddelen hebben ons leven en wereldbeeld grondig veranderd. In welke mate deze ontwikkelingen en de nieuwe typen journalisten het beroep van buitenlandcorrespondent bedreigen of aanvullen, is wellicht een suggestie voor vervolgonderzoek.

6. Probleemstelling, deelvragen, hypothesen

In het voorgaande gedeelte is aan de hand van de gatekeepingtheorie van Shoemaker en het onderzoek van Galtung en Ruge vastgesteld dat zowel de persoonlijke als culturele achtergrond van een correspondent invloed heeft op zijn verslaggeving. Niet alleen de nieuwsorganisatie waarvoor hij werkt, maar ook zijn persoonlijke achtergrond is van invloed op de keuze van een onderwerp, het perspectief waaruit dit onderwerp benaderd wordt en de eigenlijke verslaggeving ervan. Het is dan ook belangrijk dat er onderzoek wordt gedaan naar welke demografische kenmerken een Nederlandse buitenlandcorrespondent heeft, wat zijn vaardigheden zijn en hoe hij tegen zijn beroep aankijkt. De probleemstelling die ten grondslag ligt aan deze masterthesis is dan ook “Wie is de Nederlandse buitenlandcorrespondent?” Naast het profiel van Nederlandse correspondent, zal ook in beperkte mate worden onderzocht waar de correspondenten zich bevinden. Gebaseerd op de hiervoor besproken theorie, zijn de volgende hypothesen geformuleerd die antwoord geven op de probleemstelling:

Q1 De Nederlandse buitenlandcorrespondent heeft hetzelfde demografische profiel als de ‘doorsnee’ Nederlandse journalist en heeft eenzelfde dienstverband.

Deelvragen die bij deze hypothese horen:

Van welk geslacht is de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Wat is de gemiddelde leeftijd van de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Welk percentage van buitenlandcorrespondenten werkt freelance en welk percentage in vaste dienst?

Q2 De Nederlandse buitenlandcorrespondent behoort, net zoals zijn Britse en Amerikaanse collega’s, tot de elite van de Nederlandse bevolking behoren en heeft een hoge sociale positie.

Deelvragen die bij deze hypothesen horen:

Welke niveau opleiding of studie heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent gevolgd en afgerond?

Welke beroepen hebben de ouders van de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent relevante buitenlandervaring?

Q3 De Nederlandse buitenlandcorrespondent scoort, net zoals zijn Amerikaanse collega's, hoog op het gebied van taalvaardigheid.

Deelvragen die bij deze hypothesen horen:

Welke vreemde talen spreekt de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Hoe vaardig is de Nederlandse buitenlandcorrespondent in deze vreemde talen?

Q4 De gezinssituatie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent komt overeen met de gezinssituatie van de Britse en Amerikaanse buitenlandcorrespondent

Deelvragen die bij deze hypothesen horen:

Heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent een partner?

Welke nationaliteit heeft de partner van de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Heeft de partner de correspondent vergezeld tijdens de buitenlandcorrespondentschappen?

Wat is het beroep van de partner van de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Welke baan heeft de partner van de correspondent tijdens correspondentschappen?

Heeft de buitenlandcorrespondent kinderen?

Hoeveel kinderen heeft de buitenlandcorrespondent?

Is de Nederlandse buitenlandcorrespondent getrouwd?

Q5 De Nederlandse buitenlandcorrespondent heeft dezelfde opvattingen over zijn taak als correspondent, over brongebruik en over selectie van nieuws als de 'doorsnee' Nederlandse journalist.

De deelvragen die bij deze hypothese horen:

Wat zijn de motieven om het vak van buitenlandcorrespondent uit te oefenen?

Van welke bronnen maakt de buitenlandcorrespondent gebruik?

Welke bronnen genieten de voorkeur?

Waarop selecteert de buitenlandcorrespondent nieuws?

Welke Nederlandse krant verslaat op de beste wijze buitenlands nieuws en waarom?

Q6 De carrière van de Nederlandse buitenlandcorrespondent komt in grote lijnen overeen met het carrièreverloop van zijn Britse en Amerikaanse collega's.

De deelvragen die bij deze hypothese horen:

Wat is het beroep van de Nederlandse buitenlandcorrespondent voordat hij correspondent is geworden?

Hoeveel posten heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent gemiddeld bekleed?

Voor hoeveel andere nieuwsorganisaties werkt de Nederlandse buitenlandcorrespondent?

Heeft de buitenlandcorrespondent nog andere betaalde bezigheden naast het bedrijven van de journalistiek?

Q7 De spreiding van Nederlandse buitenlandcorrespondenten over de wereld zal ongelijk zijn.

Deelvragen die bij deze hypothese horen:

In welke werelddelen zijn de Nederlandse buitenlandcorrespondenten gestationeerd?

In welke landen zijn de correspondenten gestationeerd?

Over hoeveel landen moet de buitenlandcorrespondent verslag doen voor de Nederlandse media?

7. Onderzoeksopzet & Verantwoording

In het vorige hoofdstuk zijn de hypothesen en deelvragen van dit onderzoek uiteengezet. Hieronder volgt een beschrijving van de te gebruiken methoden, de populatie van dit onderzoek en de verwerking van gegevens.

§7.1 Verantwoording en toelichting te gebruiken methoden

Om de centrale vraag van dit onderzoek op een representatieve en praktische manier te onderzoeken heb ik in dit onderzoek gebruik gemaakt van een elektronische enquête onder buitenlandcorrespondenten (freelance en in vaste dienst) van de volgende landelijke dagbladen: *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *het Algemeen Dagblad*. *De Telegraaf* wilde vooralsnog niet meewerken aan dit onderzoek.

Voor deze kranten is gekozen om verschillende redenen. In de eerste plaats betreft het bijna alle grote landelijke dagbladen. Doordat de dagbladen ieder een andere signatuur hebben, wordt ook een verscheidenheid aan correspondenten in dit onderzoek opgenomen. Zodoende krijgt men een goed algemeen beeld van de buitenlandcorrespondent. Daarnaast is ook om praktische redenen gekozen voor deze dagbladen. *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *de Volkskrant* hebben het etiket van kwaliteitskrant.⁴⁸ Dit houdt onder andere in dat er in deze dagbladen relatief veel aandacht wordt besteed aan buitenlands nieuws. Een gevolg hiervan is dat aan deze kwaliteitskranten dan ook de meeste buitenlandcorrespondenten verbonden zijn.

Dr. Bernadette Kester heeft contact opgenomen met de hoofdredacties van de Nederlandse dagbladen om toestemming te vragen voor het benaderen van correspondenten. De kranten hebben hun correspondenten (freelance en in vaste dienst), via e-mail, opgeroepen mee te werken aan het onderzoek naar de Nederlandse buitenlandcorrespondent door een enquête in te vullen. Indien zij wilden meewerken, dienden zij contact op te nemen met Bernadette Kester. Hierna werd een e-mail naar de correspondent gestuurd met daarin een link naar een elektronische enquête. De elektronische enquête is gemaakt via de website van SurveyMonkey. Deze website biedt de mogelijkheid om op een eenvoudige wijze online een enquête te maken. SurveyMonkey geeft de mogelijkheid om een overzicht van de antwoorden te bekijken en de antwoorden van de individuele respondent. De elektronische enquête bevat 107 vragen die gesorteerd zijn naar onderwerp en categorie.

⁴⁸ http://www.mediaonderzoek.nl/more.php?id=99_0_1_0_M2 [14 juli 2005]

De verschillende categorieën zijn: algemeen, achtergrond, onderwijs en achtergrond, buitenlandervaring, taalvaardigheid, buitenlandcorrespondentschap, eerste functie in het buitenland, training, nieuwsorganisaties, posten, gezinssituatie, opinie. Om een indruk te krijgen van de vragen en het uiterlijk van het survey, verwijst ik naar appendix A.

De survey is voornamelijk gebaseerd op de enquête die Hess tijdens zijn onderzoek naar de Amerikaanse buitenlandcorrespondent heeft gebruikt. Daarnaast heb ik een aantal vragen toegevoegd die betrekking hebben op de situatie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Een aantal geselecteerde thema's zijn uitgewerkt in de hypotheses die in het vorige hoofdstuk staan. De thema's zijn: demografisch profiel, sociale positie, taalvaardigheid, gezinssituatie, opinie aangaande het beroep van correspondent en de dagelijkse praktijk hiervan, carrière en de verdeling van Nederlandse correspondenten.

Voor de verwerking van de verkregen gegevens heb ik gebruik gemaakt van SPSS. Mijn onderzoek is deels opgebouwd uit kwantitatieve gegevens en deels uit kwalitatieve gegevens die zich vooral richten op aspecten zoals nieuwsselectie, brongebruik en eisen waaraan een buitenlandcorrespondent volgens de respondenten zou moeten voldoen.

§7.2 Populatie en representativiteit populatie

De populatie van dit onderzoek omvat Nederlandse buitenlandcorrespondenten die op dit moment op freelance basis of in vaste dienst werken voor één van de volgende landelijke Nederlandse dagbladen: *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *het Algemeen Dagblad* of *Trouw*. De correspondenten dienen momenteel in het buitenland gestationeerd te zijn.

Uit onderzoek gedaan door Peter Vasterman in 1995 blijken de Nederlandse dagbladen die binnen dit onderzoek vallen, *Trouw*, *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *het Algemeen Dagblad* gezamenlijk over een totaal van 73 correspondenten te beschikken. In het onderzoek van Vasterman hebben redacties zelf bepaald wie zij tot buitenlandcorrespondent rekenen. Dit kan dus om zowel freelancers en correspondenten in vaste dienst gaan.

19 van de 73 correspondenten van deze dagbladen hebben aan mijn onderzoek meegewerkt. Uitgaande van het feit dat deze Nederlandse dagbladen nog steeds over 73 correspondenten beschikken, zou dit betekenen dat ik de gegevens van 26 procent van de correspondenten heb. Er hebben totaal 38 correspondenten gereageerd op de oproep om mee te werken, maar de helft hiervan is werkzaam voor de persbureaus GPD en ANP. Aangezien ik me in dit onderzoek wil richten op de correspondenten van Nederlandse dagbladen, heb ik mij beperkt tot deze 19 correspondenten. Aangezien de gegevens van Vasterman uit 1995 komen en er in

de tussentijd een toe- of afname in het aantal correspondenten van *Trouw*, *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *het Algemeen Dagblad* heeft kunnen plaatsvinden, heb ik de gegevens nogmaals opgevraagd. *Trouw* beschikt momenteel over 21 buitenlandcorrespondenten. *NRC Handelsblad* heeft 25 correspondenten. *Het Algemeen Dagblad* kon op mijn vraag geen antwoord geven omdat zij zich in een fusie bevinden en de cijfers in de nabije toekomst waarschijnlijk zullen veranderen. Daarom houd ik in deze thesis het onderzoek van Vasterman aan als richtlijn voor het aantal correspondenten van *het Algemeen Dagblad*. In 1995 waren er 15 correspondenten van het *Algemeen Dagblad*. *De Volkskrant* heeft, bij navraag, 15 correspondenten in dienst. Met deze nieuwe gegevens blijkt dat deze vier kranten een totaal van 76 correspondenten hebben en er dus 25 procent van de correspondenten die voor deze vier kranten werkzaam zijn, heeft meegewerkt aan mijn onderzoek.

De verdeling is als volgt: twee correspondent van *Trouw*, zeven correspondenten van *de Volkskrant*, vijf correspondenten van *het Algemeen Dagblad* en vijf correspondenten van *NRC Handelsblad* hebben uiteindelijk hun medewerking verleend.

§7.3 Gegevens met betrekking tot sociale positie

De sociale positie van de buitenlandcorrespondent zal, in navolging van Jeremy Tunstall en Stephen Hess, worden gemeten aan de hand van het opleidingsniveau van de correspondent. Hierbij wordt gekeken naar zowel het gevolgde niveau op de middelbare school als het gevolgde niveau in het hoger onderwijs. Daarnaast zal worden gekeken uit welk sociaal milieu de correspondent afkomstig is door middel van het indelen van de beroepen van ouders. In deze thesis zal de Standaard Beroepen Classificatie van 1992, de SBC-92, worden gebruikt die het Centraal Bureau voor Statistiek hanteert. Deze classificatie van beroepen is gemaakt aan de hand van niveau en richting van de benodigde bekwaamheden om het beroep uit te oefenen.⁴⁹ Er zijn vijf niveaus binnen deze classificatie namelijk: elementair, lager, middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs. De volgende indeling wordt gemaakt:

- 1) Wetenschappelijke beroepen
- 2) Hogere beroepen
- 3) Middelbare beroepen
- 4) Lagere beroepen
- 5) Elementaire beroepen

⁴⁹ <http://www.cbs.nl/nl/standaarden/classificaties/index.htm> [19 juli 2005].

Aangezien het in dit onderzoek ook interessant is om te onderzoeken in hoeverre journalistiek in de familie zit, is aan de verdeling van de SBC-92 een andere klasse toegevoegd, namelijk journalistieke beroepen. Wel moet gezegd worden dat de beroepen van ouders ingedeeld zijn naar schatting, omdat precieze gegevens niet altijd aanwezig waren.

§7.4 Gegevens met betrekking tot taalvaardigheid en rolperceptie

In de enquête zijn open en gesloten vragen opgenomen. Tevens zijn er een aantal schaalvragen in de enquête opgenomen. Deze schaalvragen worden onder andere gesteld bij het onderwerp taalvaardigheid. Bij deze vraag kan de correspondent op een schaal van één tot drie aangeven in welke mate hij een taal beheerst. Bij niveau één is men vaardig genoeg om een maaltijd te bestellen. Bij niveau twee kan men het televisienieuws volgen en een correspondent op niveau drie kan een interview afnemen in een andere taal.

Een ander thema waarbij schaalvragen worden toegepast is in het opiniegedeelte van de enquête. Hier wordt gevraagd naar de rolperceptie van de correspondent. De correspondent kan vervolgens kiezen hoe belangrijk hij een bepaalde taak vindt. De respondent heeft vijf opties variërend van zeer belangrijk tot zeer onbelangrijk.

8. Analyses

In dit hoofdstuk zullen de gegevens die verkregen zijn van de respondenten worden geanalyseerd en gepresenteerd. Dit met het doel om de deelvragen van de hypothesen te beantwoorden. De zeven paragrafen van dit hoofdstuk houden verband met de zeven opgestelde hypothesen. Daarom volgt als eerste een beschrijving van de demografische gegevens en het dienstverband van de correspondenten. Vervolgens wordt de sociale positie en de taalvaardigheid van de correspondenten onder de loep genomen. Hierna volgt de analyse van de gegevens met betrekking tot de gezinssituatie, de taakopvatting, de selectie van het nieuws en het brongebruik. Tenslotte worden de cijfers over de carrière en spreiding van Nederlandse buitenlandcorrespondenten gepresenteerd.

§8.1 Demografische gegevens en dienstverband

Uit mijn onderzoek blijkt dat 79 procent van de beroepsgroep van het mannelijk geslacht is. Dit is opmerkelijk, want in het onderzoek van Hess en Hamilton is sprake van een lager percentage mannen.

Mark Deuze heeft echter in zijn onderzoek ook vastgesteld dat er sprake is van een relatief hoog percentage mannen binnen de beroepsgroep van Nederlandse journalisten. Hiervan is namelijk 66 procent man. Van de journalisten die werkzaam zijn voor de landelijke dagbladen is een nog hoger percentage van het mannelijk geslacht, namelijk 74 procent. Het percentage mannen onder Nederlandse buitenlandcorrespondenten komt dus aardig overeen met het percentage mannelijke journalisten dat werkzaam is voor een Nederlands dagblad.

Als we het percentage mannelijke buitenlandcorrespondenten vergelijken met het totale percentage werkende mannen dat deel uitmaakt van de Nederlandse beroepsbevolking, blijkt dat er in de Nederlandse journalistiek sprake is van een mannencultuur. Dit geldt met name voor de Nederlandse dagbladen. De gegevens die namelijk beschikbaar zijn van de totale beroepsbevolking van 2003 (zelfstandigen en werknemers), geven aan dat slechts 57 procent van het mannelijk geslacht is.⁵⁰

De meeste buitenlandcorrespondenten in dit onderzoek zijn in de jaren zestig geboren en zijn dus tussen de 35 en 45 jaar. De jongste buitenlandcorrespondent is 29 en de oudste is 56 jaar.

⁵⁰ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/table.asp?HDR=G2&LA=nl&DM=SLNL&PA=37940&D1=11-26&D2=0&D3=a&D4=a&STB=T&LYR=G3:11,G1:0> [1 augustus 2005]

De gemiddelde leeftijd van de respondenten van dit onderzoek is 41. Tunstall stelt in 1971 een gemiddelde leeftijd van 40 vast. Hess geeft in 1996 een gemiddelde leeftijd van 43 jaar aan en Hamilton in 2004 een gemiddelde leeftijd van 47 jaar. Dit is een nogal groot verschil in leeftijd en men zou verwachten dat de gemiddelde leeftijd van de correspondent door de tijd heen dus steeds hoger zou komen te liggen. We kunnen aan de hand van de nieuwe gegevens dus vaststellen dat de Nederlandse buitenlandcorrespondent jonger is dan de Amerikaanse correspondent. De Nederlandse correspondent heeft echter wel ongeveer dezelfde leeftijd als zijn collega-journalist die een gemiddelde leeftijd van 42 jaar heeft.

Volgens Deuze is de 'doorsnee' journalist in vergelijking met ander 'doorsnee' journalisten uit het buitenland relatief oud. In Amerika is de gemiddelde leeftijd van een 'doorsnee' journalist bijvoorbeeld 36. In ieder geval is de Nederlandse buitenlandcorrespondent jonger dan zijn Amerikaanse collega's. De verwachting was dat de gemiddelde leeftijd van correspondenten omhoog zou gaan. Dit is dus niet het geval. Wat opvalt is dat er weinig Nederlandse buitenlandcorrespondenten zijn die boven de 55 zijn. Dit kan er aan de ene kant mee te maken hebben dat de oudere buitenlandcorrespondent relatief minder ervaring heeft met het Internet en daarom ook minder snel meewerkt aan een elektronische enquête. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat de correspondent al met vervroegd pensioen is.

Wat betreft het dienstverband van de Nederlandse buitenlandcorrespondenten kan worden vastgesteld dat 53 procent op freelance basis werkt en 47 procent in vaste dienst is. De gegevens die beschikbaar zijn uit het onderzoek van Deuze geven aan dat er van de 'doorsnee' journalisten 68 procent in vaste dienst is en dus 32 procent op freelance basis werkt. Dit houdt in dat er binnen de Nederlandse buitenlandcorrespondentie meer freelancers werken dan binnen de 'reguliere' journalistiek.

Het is ook interessant om de gevonden data te vergelijken met de gegevens van Hess. Die geven ongeveer hetzelfde beeld weer. Daaruit blijkt namelijk dat 70 procent van de correspondenten in vaste dienst is. Het lage percentage Nederlandse correspondenten dat in vaste dienst is, kan betekenen dat het percentage freelancers de afgelopen tien jaar enorm toegenomen is. Dit zou passen in de huidige trend van freelancen zoals al eerder in deze masterthesis besproken is. Ook zou het hoge percentage freelancers een teken kunnen zijn dat nieuwsorganisaties minder financiële risico's willen nemen en daarom de voorkeur geven aan freelancers.

Samenvattend kan men zeggen dat wat betreft het geslacht en de leeftijd, de Nederlandse buitenlandcorrespondent niet veel verschilt van de 'doorsnee' Nederlandse journalist.

Vergeleken met zijn Amerikaanse collega, is de Nederlandse correspondent wel iets jonger. Daarnaast heeft de Nederlandse correspondent vaak een ander type dienstverband dan zijn Amerikaanse collega en de Nederlandse journalist. De Nederlandse buitenlandcorrespondentschappen worden over het algemeen bezet door freelancers, terwijl de Nederlandse journalist die werkzaam is voor een redactie vaak in vast dienstverband werkt. De Amerikaanse correspondent is ook vaak in vast dienstverband.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>	<i>Deuze (NL) 2004</i>	<i>Nieuw 2005</i>
Gemiddelde leeftijd	40	43	47	42	41
Geslacht		71% m 29% v	66% m 34% v	74% m 26% v	79% m 21% v
Dienstverband		70% vast 30% freelance		68% vast 32% freelance	47% vast 53% freelance

§8.2 Sociale positie

Een eerste blik op de beroepsgroep van Nederlandse buitenlandcorrespondenten die werkzaam is voor Nederlandse dagbladen, doet vermoeden dat de Nederlandse buitenlandcorrespondent, net als zijn Amerikaanse en Britse collega inderdaad deel uitmaakt van de elite van de Nederlandse bevolking.

Alle correspondenten die in het onderzoek zijn betrokken hebben een hogere, namelijk een HBO of wetenschappelijke, opleiding genoten. Er is dus sprake van een uitzonderlijke hoog aantal correspondenten met een hoger opleidingsniveau. 84 procent heeft het VWO afgerond en 16 procent de HAVO. Na het afronden van de middelbare school is vervolgens ook 84 procent een universitaire studie gaan volgen en 16 procent een HBO-opleiding. Volgens Hamilton is 96 procent van de Amerikaanse buitenlandcorrespondenten hoger opgeleid en het Nederlandse percentage ligt dus iets hoger.

De Nederlandse journalist is ook hoog opgeleid. Van deze verslaggevers heeft 41 procent een universitaire opleiding gevolgd (waarvan 72 procent deze ook succesvol afrondde) en 31 procent een HBO opleiding (waarvan 83 procent afstudeerde). Men kan dan ook concluderen dat de buitenlandcorrespondenten binnen de totale beroepsgroep van Nederlandse journalisten gemiddeld hoger opgeleid is. De verwachting is dat Nederlandse buitenlandcorrespondent dit opleidingsniveau in de toekomst zal behouden.

Een andere indicator voor het feit dat de Nederlandse buitenlandcorrespondent tot de elite van de Nederlandse bevolking hoort is het beroep van ouders van de correspondent. Als men de beroepen van ouders indeelt volgens de Standaard Beroepen Classificatie van 1992, komt men tot de volgende conclusie: 61 procent van de vaders en 16 procent van de moeders van buitenlandcorrespondenten hebben een baan op wetenschappelijk niveau. Hierbij kan gedacht worden aan een management of bestuurlijke functie. Daarnaast heeft 22 procent van de vaders en 26 procent van de moeders een functie op hoger niveau. Dit zijn functies die vaak iets praktischer van aard zijn en waarvoor men een HBO-diploma nodig heeft. 63 procent van de totale groep ouders functioneert dus op hoger of wetenschappelijk niveau. Dit is een iets lager percentage dan in de Amerikaanse situatie het geval is. Opmerkelijk is dat 35 procent van de moeders van de buitenlandcorrespondenten gezinsmanagers zijn en ervoor hebben gekozen geen carrière buitenshuis na te streven.

Tenslotte kan wat betreft de elite status van de Nederlandse buitenlandcorrespondent toegevoegd worden dat maar liefst 79 procent van de correspondenten relevante buitenlandervaring heeft. Bij relevante buitenlandervaring kan gedacht worden aan werk, studie, stage, vakanties of reizen in het buitenland die positief hebben uitgewerkt op een baan als correspondent. Na het vaststellen van het opleidingsniveau, het beroep van ouders en de relevante buitenlandervaring van de Nederlandse buitenlandcorrespondent, kan worden vastgesteld dat de Nederlandse buitenlandcorrespondent inderdaad deel uitmaakt van de elite van de Nederlandse bevolking.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>	<i>Deuze (NL) 2004</i>	<i>Nieuw 2005</i>
Hoger opgeleid	52%	98% bachelor/master	96% bachelor/ master	72% bachelor / master (HBO/WO) niet allen succesvol afgerond	100% bachelor/ master (HBO/WO)
Ouders in hogere of management-functies	11% kl. 1 veelal kl.2 van classificatie van UK Office for Population Censuses and Surveys	66% vader kl.1 43% moeder kl.1 van classificatie van US Bureau of Labor Statistics			61% vaders kl. 1 16% moeders kl. 1 van SBC-92
Buitenland-Ervaring		74%			79%

§8.3 Taalvaardigheid

Op het gebied van taalvaardigheid, scoort de Nederlandse buitenlandcorrespondent goed. Op een uitzondering daargelaten spreken de correspondenten minimaal 2 vreemde talen goed genoeg om een interview in af te leggen. Zij zijn allen in ieder geval in staat een interview in het Engels af te nemen. 68 procent kan dit ook in het Duits. 32 procent spreekt Duits op niveau twee en is vaardig genoeg om het televisienieuws te begrijpen. De Nederlandse correspondenten hebben voldoende kennis van de Franse taal om het televisienieuws te volgen (53 procent) of een interview af te nemen (42 procent). De West-Europese talen die in Nederland op de middelbare school worden gegeven, namelijk Frans, Duits en Engels zijn de meest gesproken talen onder de buitenlandcorrespondenten. 53 procent van de correspondenten heeft een bepaalde vaardigheid in Spaans en ook 37 procent van de correspondenten heeft enkele basisvaardigheden van de Italiaanse taal onder de knie. De Japanse, Portugese, Russische, of Arabische taal wordt niet of bijna niet gesproken. 10 procent van de correspondenten is in staat een interview in het Ivriet af te nemen. Hamilton stelt vast dat 81 procent van de Amerikaanse buitenlandcorrespondenten minstens één vreemde taal spreekt. Men kan dan ook concluderen dat de taalvaardigheid van de Nederlandse buitenlandcorrespondenten beter is dan die van hun Amerikaanse collega's.

	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Hamilton (VS) 2004</i>	<i>Nieuw 2005</i>
Tenminste één taal	98%	81%	100%
Top 3	Frans/Spaans Duits Italiaans Niveau 1: vaardig genoeg om een interview af te nemen	Frans Spaans Duits	Engels 100% Duits 68% Frans 42% Niveau 1: vaardig genoeg om een interview af te nemen

§8.4 Gezinssituatie

Het merendeel van de buitenlandcorrespondenten heeft een partner. 63 procent heeft aangegeven een partner te hebben en van 11 procent is het onbekend. De helft van de correspondenten is ook getrouwd met zijn partner. De meeste partners hebben de Nederlandse nationaliteit, maar 33 procent heeft een partner met een andere nationaliteit. Alle partners gaan mee als de correspondent wordt uitgezonden, alhoewel het ook voorkomt dat de correspondent zijn partner heeft ontmoet in de periode dat hij in het buitenland was. Indien de

partner van een buitenlandcorrespondent meegaat tijdens zijn correspondentschap heeft 75 procent dezelfde baan als voor het correspondentschap van haar partner. 33 procent van de partners van buitenlandcorrespondenten is zelf ook werkzaam in de media als journalist, correspondent of anderszins. Partners zijn in veel gevallen dus actief op journalistiek gebied. Andere beroepen van partners zijn leraar, onderzoeker of universitair docent.

42 procent van alle buitenlandcorrespondent heeft kinderen. Het meest voorkomend aantal kinderen dat een buitenlandcorrespondent heeft, is twee. De resultaten van dit onderzoek rondom de gezinssituatie van de Nederlandse buitenlandcorrespondent wijken niet veel af van het onderzoek van Hess.

	<i>Tunstall (Brits) 1971</i>	<i>Hess (VS) 1996</i>	<i>Nieuw 2005</i>
Partner			63%
Getrouwd		65%	32% van totaal 50% van correspondenten met partner is getrouwd
Nationaliteit partner	In sommige gevallen niet-Britse nationaliteit	45% niet-USA 55% USA	33% niet-Nederlands 67% Nederlands
Partner mee naar post		92%	100%
Beroep partner	Goede functie	47% klasse 1 34% journalist	33% journalist
Partner werkt		68%	100%
Partner zelfde functie als 'thuis'			75%
Kinderen			42%

§8.5 Taakopvatting, selectie van nieuws en brongebruik

In navolging van Mark Deuze, die in zijn onderzoek onder Nederlandse journalisten ook de zogenaamde rolperceptie van verslaggevers heeft onderzocht, is aan de Nederlandse correspondent gevraagd wat zijn drijfveren zijn bij het uitoefenen van zijn functie. Rolperceptie duidt erop welke taak of taken journalisten als belangrijkste beschouwen in hun werk.⁵¹

De Nederlandse journalist vindt de volgende drie taken het belangrijkste. Ten eerste wil hij het nieuws zo snel en/of objectief mogelijk brengen. Ten tweede ziet hij het als zijn taak om analyse, interpretatie en/of opinie te bieden. Ten derde wil hij de overheid en het zakenleven

⁵¹ <http://www.villamedia.nl/journalist/n/dossiers/journalisten7.shtm> [7 augustus 2005]

kritisch volgen. Na deze drie taken volgen bijvoorbeeld rolpercepties als een zo'n breed mogelijk publiek bereiken of het bieden van een platform voor de 'gewone' mens.

De top drie van motieven die buitenlandcorrespondent het belangrijkste vinden in het uitoefenen van hun beroep heeft dezelfde samenstelling als zijn Nederlandse collega. 72 procent van de correspondenten geeft aan dat het snel en/of objectief bieden van nieuws voor hen zeer belangrijk is. Het bieden van analyse, interpretatie en/of opinie vindt 61 procent ook zeer belangrijk. Als laatste vindt 67 procent van de respondenten het kritisch volgen van misstanden, overheid en bedrijven belangrijk tot zeer belangrijk. De correspondent ziet het bijvoorbeeld niet als zijn taak om op te komen voor bepaalde groepen en/of sociaal zwakkeren. Het intellectueel, cultureel of politiek opvoeden van het publiek noch het bieden van vermaak, ontspanning en/of entertainment staat erg hoog op het prioriteitenlijstje van de correspondent. Samenvattend kan men zeggen dat de Nederlandse buitenlandcorrespondent en de 'doorsnee' journalist het eens zijn over de rol van verslaggever.

Bronnen waar veel Nederlandse buitenlandcorrespondenten gebruik van maken zijn vooral media zoals tv, radio, internet en lokale kranten. Ook wordt er vaak gebruik gemaakt van het eigen netwerk van de correspondent en men komt zo door middel van sociale contacten aan nieuwswaardige feiten. In bepaalde landen, bijvoorbeeld China, speelt de staatsmedia een belangrijke rol in het verschaffen van nieuws. Correspondenten geven regelmatig aan dat zij de voorkeur geven aan het spreken van mensen op straat of mensen uit hun eigen netwerk. De selectie van nieuws vindt vooral plaats op intuïtie of gevoel.

Bij het schrijven is de relevantie van het nieuws voor de lezer in Nederland van belang. Correspondenten zeggen dat er een link moet zijn met Nederland, dat het een calamiteit moet betreffen of politiek nieuws moet zijn. Het feit dat een artikel of onderwerp relevant moet zijn voor de Nederlandse lezer, bevestigt het onderzoek van Galtung en Ruge dat eerder in deze masterthesis besproken is. Zij gaven aan dat nieuws betekenisvol moet zijn, wat zoveel betekent als relevant en cultureel nabij. Ook Twan van de Kerkhof schrijft in *de Journalist* dat het zonder een Nederlandse invalshoek steeds moeilijker wordt om een buitenlands onderwerp op de journalistieke agenda te krijgen.⁵² Dit artikel werd geschreven naar aanleiding van de nota 'Herijking buitenlands beleid', waarin de ministers van Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking, Economische Zaken en Defensie in 1995 hun

⁵² Kerkhof, Twan van de, 'Ook de journalistiek koestert het nationale belang' in *de Journalist* (5 juli 1996).

gezamenlijke visie op buitenlands beleid formuleerden. In deze nota werd gesproken van ‘het nationale eigenbelang’ en van de Kerkhof is van mening dat dit ‘nationale eigenbelang’ ook steeds meer geldt voor de buitenlandse berichtgeving. Hij maakt wel een kanttekening, namelijk dat de kwaliteit en kwantiteit van buitenlandse berichtgeving verschilt per krant. Hij schrijft dat *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *Trouw* behoren tot de kranten die meer aandacht aan buitenlands nieuws besteden en vermoedt dat er in die kranten ook minder sprake zal zijn van invloed van het ‘nationale eigenbelang’.⁵³

De Nederlandse buitenlandcorrespondenten, echter, zijn verdeeld over het feit welk Nederlands dagblad op de beste wijze internationaal nieuws verslaat. *NRC Handelsblad* en de *Volkskrant* scoren hoog. 37 procent van correspondenten is van mening dat *NRC Handelsblad* het beste internationaal nieuws verslaat, gevolgd door 16 procent die vindt dat de *Volkskrant* dit op de beste manier doet. Argumenten voor deze keuze zijn vooral het feit dat de *NRC* de meeste ruimte voor buitenlands nieuws heeft, het meeste investeert in het behouden van een corps buitenlandcorrespondenten en de diepgang en uitvoerigheid waarmee buitenlands nieuws door deze krant benaderd wordt.

§8.6 Carrière

Vrijwel alle buitenlandcorrespondenten zijn voor hun eerste buitenlandse post werkzaam als algemeen verslaggever of chef redactie bij één van de Nederlandse dagbladen. Allemaal zijn ze al voor hun werk als buitenlandcorrespondent werkzaam als journalist; freelance of in vaste dienst. De meeste respondenten zijn werkzaam op hun eerste post (69 procent), 26 procent bekleedt momenteel zijn tweede post. Geen van de buitenlandcorrespondenten heeft meer dan drie posten bekleed. 55 procent van de buitenlandcorrespondenten bedient naast het werk voor een Nederlands dagblad, ook andere Nederlandse media. Dit kunnen tijdschriften, regionale kranten, tv, radio of het internet zijn. Er zijn vrijwel geen correspondenten die naast het werk als journalist of correspondent andere bronnen van inkomsten hebben.

§8.7 Spreiding Nederlandse correspondenten

Uit de nieuwe gegevens blijkt dat de meeste correspondenten (47 procent) nog steeds in West-Europa gestationeerd zijn. 26 procent heeft een post in Azië. Afrika huisvest 11 procent van

⁵³ Zie voor meer informatie over de rol van het nationale belang in buitenlandse berichtgeving ook *Global news production* (2003) van de hand van Lisbeth Clausen en/of *Our news and their news. Their role of national identity in the coverage of foreign news in Journalism Review* volume 5(3) (2004) door Hilles Nossek.

de Nederlandse correspondenten. Het overige gedeelte woont en werkt in Oost-Europa, Noord- en Zuid-Amerika. Populaire landen met veel posten zijn: België (Brussel), Duitsland, China en het Verenigd Koninkrijk. In de top vijf van populaire landen die Vasterman heeft samengesteld komen België en het Verenigd Koninkrijk ook voor. Opvallend is dat China in de nieuwe landen top vier ook voorkomt. Vasterman stelde in 1995 al vast dat er een toename was van correspondenten in China, wat bevestigd werd door de toenmalige chef buitenland van *NRC*. Dhr. Weenink gaf in 1995 aan dat *NRC Handelsblad* zich in de toekomst vooral wilde richten op Azië en met name op China.⁵⁴ Dit vanwege de grote economische ontwikkelingen die verwacht werden. Alhoewel er dus nog steeds sprake is van een ongelijke verdeling van Nederlandse correspondenten over de wereld, heeft er wel een verschuiving plaatsgevonden. Nog steeds is West-Europa populair, maar Noord-Amerika heeft in dit onderzoek plaats gemaakt voor Azië.

Ook blijkt uit mijn onderzoek dat er nog weinig toename is geweest in het aantal correspondenten dat vanuit Afrika opereert. Als men de omvang van het continent in overweging neemt en dit tegenover het aantal correspondenten zet, komt Afrika er nog steeds bekaaid af. De Afrika-correspondenten in mijn onderzoek geven aan dat zij verantwoordelijk zijn voor de verslaggeving van geheel Afrika, wat neerkomt op 48 landen. Ook correspondenten die gevestigd zijn in andere landen en een enquête hebben ingevuld uiten hun ongenoegen over het tekort aan aandacht voor Afrika. De kritiek op het tekort aan aandacht voor Afrika en het tekort aan correspondenten in dit werelddeel bestaat al langere tijd. Hess, Servaes en Tonnaer en van Ginneken bespreken allen het tekort aan aandacht voor Afrika. Sanfor J. Ungar en David Gergen geven verschillende redenen waarom het zo moeilijk is om vanuit Afrika verslag te doen. Er is sprake van een taalprobleem. De communicatiemogelijkheden tussen de nieuwsorganisatie en de verslaggever zijn beperkt. Vaak is er beperkte vrijheid van pers en men heeft te maken met logistieke barrières.⁵⁵ Beperkte vrijheid van pers is trouwens niet alleen het geval in Afrika. In het artikel 'De ambassade luistert mee' van Judit Neurink staan verschillende voorbeelden van gevallen waar overheden druk uitoefenen op de Nederlandse correspondent.⁵⁶

⁵⁴ Vasterman, Peter en Plasse, Jan van de, 'Meer vensters op de wereld' in *de Journalist* (3 november 1995).

⁵⁵ Hess, Stephen *International news and foreign correspondents* (Washington 1996) 39-40.

⁵⁶ Neurink, Judit, 'De ambassade luistert mee' in *de Journalist* (3 mei 1996).

Evenals de correspondenten in Afrika, hebben de correspondenten in China en Rusland het druk. De correspondent in China doet verslag van geheel Groot-China, wat vijf 'landen' omvat. De Ruslandcorrespondent doet verslag van de gebeurtenissen die plaatsvinden in de voormalige Sovjet Unie. Gebaseerd op de nieuwe gegevens van dit onderzoek, kan men concluderen dat de verdeling en spreiding van Nederlandse buitenlandcorrespondenten nog steeds ongelijk is. Dit houdt in dat de werkdruk voor veel correspondenten erg hoog is.

De vraag die dit oproept is of het voor een buitenlandcorrespondent überhaupt mogelijk is om van zoveel landen verslag te doen en of men wel over voldoende kennis van alle culturen en talen beschikt om kwalitatief goede artikelen te kunnen schrijven.

9. Conclusie

De probleemstelling die de basis voor de masterthesis vormde is: “Wie is de Nederlandse buitenlandcorrespondent?” Ik heb deze vraag gesteld omdat de buitenlandcorrespondent voor verantwoordelijk is voor de buitenlandse berichtgeving in de Nederlandse media en daarmee voor een deel ook verantwoordelijk is voor de perceptie en houding die wij hebben ten opzichte van andere landen. Ook beïnvloedt buitenlands nieuws volgens Patrick O’Hefferman de buitenlandse politiek van een land.

Het vaststellen van onder andere de sociale klasse, waarden en normen en rolperceptie van de correspondent is van belang omdat dit zijn berichtgeving beïnvloedt. Pamela Shoemaker laat zien dat een buitenlandcorrespondent een zogenaamde gatekeeper of poortwachter is. In deze positie neemt een correspondent beslissingen over welk onderwerp hij aan de kaak stelt, van welke bronnen hij gebruik maakt en vanuit welk perspectief een artikel geschreven wordt. Belangrijke factoren die van invloed zijn op deze beslissingen zijn onder andere de persoonlijke kenmerken, scholing en achtergrond van een correspondent.

Galtung en Ruge zijn van mening dat ook de cultuur waarin een correspondent opgroeit en die hij meekrijgt een rol speelt bij het uitoefenen van het beroep van buitenlandcorrespondent. Er is in de Westerse media sprake van ethnocentrisme; de neiging om gericht te zijn op de eigen geografische omgeving. Galtung en Ruge tonen aan dat de Westerse cultuur allerlei verborgen codes kent die een correspondent onbewust meekrijgt en ook tot uiting komen in zijn verslaggeving. Voorbeelden hiervan zijn dat nieuws herkenbaar, relevant en cultureel nabij moeten zijn.

Teneinde een antwoord te geven op de vraag wie nu de Nederlandse buitenlandcorrespondent is, zijn verschillende hypothesen opgesteld die in het volgende gedeelte beantwoord zullen worden.

Zoals verwacht heeft de Nederlandse buitenlandcorrespondent ongeveer hetzelfde demografische profiel als de ‘doorsnee’ Nederlandse journalist. Net zoals de doorsnee journalist is de buitenlandcorrespondent vaak van het mannelijk geslacht (79 procent). De verdeling man-vrouw is onder buitenlandcorrespondenten wel iets schever dan onder Nederlandse ‘doorsnee’ journalisten. Van de Nederlandse ‘doorsnee’ journalisten is namelijk 74 procent man is. Echter, in de Nederlandse dagbladjournalistiek blijkt een hoger percentage

mannen werkzaam te zijn dan in bijvoorbeeld de televisiejournalistiek. Aangezien de populatie van dit onderzoek uit correspondenten bestaat die voor dagbladen schrijven, is een hoger percentage mannen te verwachten. De gemiddelde leeftijd van de Nederlandse journalist en correspondent is vrijwel hetzelfde. De correspondent is gemiddeld 41 jaar en de journalist 42 jaar. Opvallend is wel dat er onder buitenlandcorrespondenten meer freelancers (53 procent) zijn dan correspondenten die in vaste dienst zijn (47 procent). Bij de 'doorsnee' journalisten zijn juist meer mensen in vaste dienst (68 procent) dan er freelancers zijn (32 procent). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er vanwege financiële redenen door nieuwsorganisaties veelal wordt gekozen voor een freelance verband. Dit om het financiële risico te verminderen. Een andere reden is misschien het feit dat correspondenten vaak voor meerdere opdrachtgevers willen werken en niet fulltime voor één nieuwsorganisatie. De nieuwsorganisaties met het hoogste aantal vaste correspondenten in dienst is *NRC Handelsblad*. Nederland is volgens Deuze altijd wel een voorloper geweest op het gebied van freelancen in de journalistiek. In ons land werken meer freelancers dan elders. Onderzoekers in andere landen geven wel aan dat het aantal freelancers aan het toenemen is.⁵⁷

Tunstall, Hess en Hamilton concludeerden allen in hun onderzoeken dat de Britse en respectievelijk Amerikaanse buitenlandcorrespondent tot de elite van de bevolking behoort. Dit was tevens de verwachting voor de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Aan de hand van zijn sociale achtergrond, opleiding en buitenlandervaring kan inderdaad vastgesteld worden dat de Nederlandse correspondent deel uitmaakt van de elite van de Nederlandse bevolking. Hij is, net zoals zijn Amerikaanse collega's, hoog opgeleid en heeft een HBO of universitaire opleiding genoten. De sociale klasse van een correspondent wordt ook bepaald door het beroep van zijn ouders. De vader van zowel de Amerikaanse als de Nederlandse buitenlandcorrespondent heeft een management of professionele functie. Terwijl de moeder van de Amerikaanse buitenlandcorrespondent veelal ook een functie heeft op management of professioneel niveau (43 procent), heeft maar 16 procent van de moeders van de Nederlandse correspondenten een baan op datzelfde niveau. Tevens heeft de correspondent ongeveer dezelfde hoeveelheid relevante buitenlandervaring. 79 procent van de Nederlandse buitenlandcorrespondenten en 74 procent van de Amerikaanse correspondenten heeft relevante buitenlandervaring. Samenvattend kan men zeggen dat de Nederlandse correspondenten wel degelijk een elitaire status heeft.

⁵⁷ Deuze, Mark, *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004) 155.

Eén van de vaardigheden waar een buitenlandse verslaggever veel profijt is een grote kennis van vreemde talen. Amerikaans onderzoek heeft aangetoond dat de Amerikaanse buitenlandcorrespondent hoog scoort op het gebied van taalvaardigheid.

Ook de Nederlandse correspondent blijkt over een grote talenkennis te beschikken. Allemaal zijn zij in staat een interview in de Engelse taal af te nemen. Ook Duits en Frans blijken veelgesproken talen te zijn. Het zijn met name de West-Europese talen waar de correspondenten enige vaardigheid in hebben. Aangezien de Nederlandse correspondenten in ieder geval allemaal één buitenlandse taal vaardig zijn op het hoogste niveau, kan men concluderen dat zijn taalvaardigheid beter is dan die van zijn Amerikaanse collega.

Het leven van een buitenlandcorrespondent is in vele opzichten uniek. Het wonen en werken in een vreemd land heeft ook consequenties voor de gezinssituatie. De verwachting was dat de gezinssituatie van de Nederlandse correspondent overeen zou komen met die van de Britse en Amerikaanse buitenlandcorrespondent. Onder de partners van Amerikaanse correspondenten bevinden zich veel partners met een niet-Amerikaanse identiteit (45 procent). Ook onder de Nederlandse correspondenten zijn opvallend veel partners met een andere nationaliteit (33 procent). In bijna alle gevallen gaat de partner mee naar de post en ditzelfde is het geval bij de Nederlandse correspondent. De partner gaat mee of hij heeft haar ontmoet tijdens zijn correspondentschap. De partner is, net zoals bij zijn Britse en Amerikaanse collega's in de meeste gevallen ook hoog opgeleid en heeft vaak een goede functie. 34 procent van de partners van Amerikaanse correspondenten is werkzaam in de journalistiek en dit is ook regelmatig het geval bij partners van Nederlandse correspondenten (33 procent). 75 procent van de partners heeft tijdens het correspondentschap van haar vriend of man dezelfde functie als in Nederland. 32 procent van alle correspondenten is getrouwd en 42 procent van alle correspondenten met een partner heeft kinderen. Samenvattend kan men zeggen dat de gezinssituatie van de Britse, Amerikaanse en Nederlandse correspondent globaal overeenkomen. Opvallend is wel dat er meer Amerikaanse correspondenten zijn met een niet-Amerikaanse partner.

Elke journalist of correspondent heeft een bepaalde rolperceptie van zijn werk. Deze rolperceptie vormt voor een groot gedeelte de drijfveer waarom en op welke wijze een journalist zijn werk uitvoert. Deze rolperceptie is voor een deel persoonlijk, maar wordt ook overgedragen tijdens de scholing van de journalist en tijdens het socialisatieproces van de journalist bij een nieuwsorganisatie. De verwachting is dat de Nederlandse journalist en

buitenlandcorrespondent dezelfde rolperceptie hebben en op dezelfde wijze bronnen gebruiken en nieuws selecteren. Onderzoek van Mark Deuze wijst uit dat de Nederlandse journalist de volgende drie taken het belangrijkste vindt. Ten eerste wil hij het nieuws zo snel en/of objectief mogelijk brengen. Ten tweede ziet hij het als zijn taak om analyse, interpretatie en/of opinie te bieden. Ten derde wil hij de overheid en het zakenleven kritisch volgen. Uit mijn onderzoek blijkt dat correspondenten dezelfde top drie samenstellen als hun collega-journalisten. Hieruit blijkt dat de Nederlandse correspondent en journalist beiden 'duiders' zijn. Mark Deuze heeft in zijn onderzoek de wijze van nieuwsgaring van de Nederlandse journalist niet in diepte onderzocht. Wel heeft hij gekeken welke methoden de Nederlandse journalist wel of niet geoorloofd vindt in zijn nieuwsgaring. Hieruit blijkt dat een ruime meerderheid methoden zoals undercover gaan, documenten zonder toestemming gebruiken en onwillige informanten lastig vallen geoorloofd vindt. In mijn onderzoek heb ik de respondenten gevraagd welke bronnen zij gebruiken en aan welke bronnen zij de voorkeur geven. Nederlandse buitenlandcorrespondenten gebruiken met name andere media om nieuws te vergaren. Hierbij kan men denken aan tv, radio, internet en lokale kranten. Men maakt echter bij voorkeur gebruik van het eigen netwerk. Veelgenoemde criteria bij het selecteren van nieuws zijn relevantie voor de Nederlandse lezer, calamiteiten of politiek nieuws. Nederlandse correspondenten zijn van mening dat *NRC Handelsblad* en de *Volkskrant* op de beste wijze buitenlands nieuws verslaan.

Aangezien de buitenlandcorrespondent een unieke positie binnen de journalistiek inneemt, is de verwachting dat de Nederlandse correspondent een gelijke carrièreverloop heeft als correspondenten met een andere nationaliteit. Vrijwel alle Nederlandse buitenlandcorrespondenten zijn voordat zij hun eerste buitenlandse post bekleden, werkzaam als algemeen verslaggever of chef redactie bij één van de Nederlandse dagbladen, regionaal en landelijk. Zonder uitzondering zijn ze allemaal werkzaam geweest als journalist; freelance of in vaste dienst. De Britse correspondent is ook veelal begonnen bij Britse nieuwsredacties en werkt bij één tot twee nieuwsorganisaties voordat hij correspondent wordt. Na specialisatie blijft de Britse correspondent vaak trouw aan de organisatie waar hij gestart is als correspondent. 71 procent van de correspondenten blijft bij dezelfde organisatie. Ook de Nederlandse correspondenten blijven veelal trouw aan de organisatie waar zij gestart zijn. Aangezien de respondenten in dit onderzoek vaak nog op hun eerste of tweede post zitten, kunnen er nog geen precieze cijfers over de overstappen tussen nieuwsorganisaties gegeven worden.

De meeste respondenten in dit onderzoek zijn werkzaam op hun eerste post (69 procent), 26 procent bekleedt momenteel zijn tweede post. Ditzelfde geldt voor de Amerikaanse correspondenten in het onderzoek van Hess. 43 procent bekleedt de eerste post en 21 procent de tweede post. Geen van de Nederlandse buitenlandcorrespondenten heeft meer dan drie posten bekleed. 55 procent van de buitenlandcorrespondenten bedient, naast een Nederlandse dagblad, ook andere Nederlandse media. Dit kunnen tijdschriften, regionale kranten, tv, radio of het internet zijn. Er zijn vrijwel geen correspondenten die naast het werk als journalist of correspondent andere bronnen van inkomsten hebben.

In deze masterthesis is al meerdere keren naar voren gekomen dat de spreiding van correspondenten ongelijk is. 79 procent van de Amerikaanse correspondenten doet bijvoorbeeld verslag over meer dan 1 land. Ook de werkdruk voor Nederlandse correspondenten ligt hoog. Uit de nieuwe gegevens blijkt dat de spreiding van de Nederlandse correspondenten nog steeds ongelijk is. Het grootste deel van de correspondenten (47 procent) is in West-Europa gestationeerd, wat misschien wel de ethnocentrische houding van Westerse media bevestigt. 26 procent heeft een post in Azië en in Afrika woont 11 procent van de Nederlandse correspondenten. De top vier van populaire landen is als volgt: België (Brussel), Duitsland, China en het Verenigd Koninkrijk. België en het Verenigd Koninkrijk hebben altijd behoord tot de landen die traditiegetrouw veel correspondenten huisvesten. De Nederlandse correspondent doet zelden maar over één land verslag en met name de Afrika- en Ruslandcorrespondent doen verslag over veel landen. We moeten onszelf afvragen of de ongelijke spreiding de kwaliteit van buitenlandse berichtgeving in de Nederlandse media niet aantast. Immers, zoals al eerder gezegd, beïnvloedt juist de buitenlandse berichtgeving voor een deel onze buitenlandse politiek en onze houding ten opzichte van andere landen. Het zou jammer zijn als wij een verkeerd beeld voorgeschoteld krijgen, omdat de werkdruk voor Nederlandse buitenlandcorrespondenten te hoog is. Ook hebben we gezien dat het beroep van buitenlandcorrespondent door de loop der jaren is veranderd. Een interessant vervolgonderzoek zou gericht kunnen zijn op de veranderingen, continuïteit en toekomst van de Nederlandse buitenlandcorrespondent. Als startpunt hiervoor zou het onderzoek van Hamilton en Jenner gebruikt kunnen worden.

10. Bibliografie

Coser, L.A. , Kadushin, C. en Powell, W.W., *Books: The culture and commerce of publishing* (New York 1982).

Deuze, Mark, *Journalists in the Netherlands. An analysis of the people, the issues, and the (inter-)national environment* (Amsterdam 2002).

Deuze, Mark, *Wat is journalistiek?* (Amsterdam 2004).

Emery, Michael in Hamilton, John Maxwell en Jenner, Eric, 'Redefining Foreign Correspondence' in *Journalism* 5;3 (2004).

Ginneken, Jaap van, *De schepping van de wereld in het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Alphen aan de Rijn 2002).

Hamilton, John Maxwell en Jenner, Eric, 'Redefining foreign correspondence' in *Journalism* vol. 5(3) (2004).

Hess, Stephen, *International news and foreign correspondents* (Washington 1996).

Kerkhof, Twan van de, 'Ook de journalistiek koestert het nationale belang' in *de Journalist*, 5 juli 1996.

Neurink, Judit, 'De ambassade luistert mee' in *de Journalist* (3 mei 1996).

O' Hefferman, Patrick, *Mass Media and American foreign policy; insider perspectives on global journalism and the foreign policy process* (Verenigde Staten 1991).

Servaes, Jan en Tonnaer, Clement, *De nieuwsmarkt: Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving* (Groningen 1992).

Tumber, Howard, *News* (Oxford 1999).

Tunstall, Jeremy, *Journalists at work; specialists correspondents: their news organizations, news sources, and competitor-colleagues* (Londen 1971).

Vasterman, Peter en Plasse, Jan van de, 'Meer vensters op de wereld' in *de Journalist* (3 november 1995).

Vasterman, Peter, Young, Ralph en Wendy, 'Het correspondentennetwerk' in *Reporter*, januari 1989.

Vree, Frank van, *De metamorfose van een dagblad; Een journalistieke geschiedenis van de Volkskrant* (Amsterdam 1996).

Wu, Dennis en Hamilton, John Maxwell 'US Foreign Correspondents; changes and continuity at the turn of the century' in *Gazette* volume 66 (2004) 517-532.

www.aivd.nl

www.cbs.nl

www.nrc.nl

Appendix A: Enquête

Op de volgende pagina's volgt de enquête zoals deze in het programma SurveyMonkey opgesteld werd.